

HEADLINES

RADIO SHOW

TACKLING FASCINATING MODERN
CONTROVERSIES FROM
A HALACHIC PERSPECTIVE

with

DOVID LICHTENSTEIN

“SKVER MILE”

Shiur# 521 | July 19th 2024

בית דין צדק

דישיכון סקוירא

קהל צמח דוד

דישיכון סקוירא

במהפ"ת

בין כסה לעשור שנת תשע"ה

הנגזר בזה בהבהרה ובקשה מלב ללב; מלב קהלתינו הקדושה, ללבבם של אחינו בני ישראל, בנוגע עירינן שיכון סקוירא והגבולות.

הנה מודעת לכל ש"שיכון סקוירא" נתייסדה ע"י כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל במסירות נפש ממש; בימים ההם, כשהגיע לאדמת אסטריקא, ועדיין היה שבור ורצוף משנות עברה וזעם שעבר במלחמת העולם, קם במסירות נפש ולא חס על בריאותו, והשקיע דמיו"ם תרתי במשפט: שנת-חייו הקדושות, לצד סכומים אדירים והון תועפות, כדי ליסד מקום מגורים רחוק משיבת הכריזם.

ואילו הצטרפו קבוצה משלומי אמוני ישראל, אודים מוצלים באש, שהתאזרו עוד לעזוב את מקום מגוריהם בעיר, עם כל הנוחיות, סמוך למסחרם וקרוביהם, והלכו לגור ביישוב החדש שהוקם בארץ לא זרועה. הכל במטרה אחת ויחידה: שיוכלו לחנך ולגדל את צאצאיהם ואת דורותיהם הבאים אחריהם, בעיירה וסביבה נפרדת, עם כל תועלויות הרוחניות שבה.

והנה, אע"פ שבימים ההם היו כמה הצעות לבנות "שיכון" במקומות סמוכים – יותר לעיר, מקומות שכבר נתיישבו שם אחינו בני ישראל, והיה אפשרות לחסוך בזה הרבה מהוצאות הבני' ושאר הקישושים. עם כל זה, **בחר המייסד הקדוש זצוקללה"ה מקום רחוק מיישובים אחרים דוקא, שם בנה והקים השיכון במסג"ר יש מאין, ועלתה לו בהוצאות מופלגות של "כמה מיליוני דולר יותר, מכשהיה בונה השיכון סמוך לעיר".** וכמוכן בסכומים עצומים כאלו "בימים ההם", עולים ומסתכמים במושגים של עכשיו להון תועפות פי-כמה. והוא לצד כל שאר הקישושים אשר אין לשער ולתאר, שנטל על כתפיו הק' בזה שהקים השיכון במדבר שממה.

ואך למותר להבהיר, שלא היה בזה שום כוונה שלילית על שאר קהלות מאות וחסידות אחרות. אדרבה, יש גם בתי מדרשות וקהילות דחסידי סקוירא בעיירות רבות, סמוכים וגראים לשאר קהלות הקודש בעיר.

גם ידוע לכל עד כמה כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל פעל תמיד כל מה שהיה ביכולתו, שישכון אהבה ואחוה, שלום ורעות בינינו לכל קהלות הקודש בישראל, ותל"ת מתנהגת קהלתינו הק' על אדני יסודותיו הקדושים, וכל מי שביקר פעם בשיכון: אורחים, קבוצות וכדו', מכירים ומעידים האיך שמקבלים כל אחד בחביבה יתירה עד להפליא.

וגם במגע עצם בניית שיכון לא היה שום כוונה להחזיק טובה לעצמינו כמוכן. אדרבה כ"ק מרן אדמו"ר זצוק"ל גילה בכל עת מצאו תקוות וצפיותיו

שיתרבו עוד יושבים כאלו בישראל, ותמיד עמד אחרים ע"ז.

אכן בנוגע עירינו "שיכון סקוירא", היתה רצון קדשו ומשאת נפשו, שתהיה "פינה בפני עצמה", כדי שתושביה ודורותיהם הבאים אחריהם יוכלו לחיות בבדרים וסייגים מיוחדים בסור מרע ועשה טוב, שהם בלתי-אפשרי להתקיים בעיר רבתי עם. ורק על דעת זה ייסד השיכון, בידועו שבכך יהיה לה קיום והמשך לשעה ולדורות, בלי שום השפעה אחרת מהרחוב.

שנים רבים חלפו מאז, וגבולות בני ישראל מתרחבין והולכין יותר ויותר ב"ה, לשמחת כולנו, אכן למען קיום השיכון מרגישים אנו נחיצות לבקש ולעורר מאתב", שאם יתפשט ישוב היהודי סביבותינו עד לגבולותינו ממש, הרי זה יגרם להפריע את "כל תכלית הקמת השיכון". כנזכר לעיל, שאין זה פרט, רק יסוד השיכון ממש. ובהעדר גדר זה נהרס ממש עיקר יסוד השיכון ח"ו, מאחר שבכך לא תהיה השיכון עוד ישוב בפני עצמה, רק כסביבה של כמה רחובות באמצע עיר.

ובמיוחד שע"ז מתאפשר בסביבותינו ההשתקעות גם לשכנים שהנהגתם אינם בהתאם גברי הצניעות, וכן חנויות כאלו שיכולים להפריע חינוך הזך לתורה ויראה, דבר שרבים מתעמלים בה, כידוע למחנכים והורים, ותל"ת היתה ביכולתנו לזהר מזה כל השנים, כתוצאה מחומות העיר.

לכן בקשתינו שטוחה לאחינו בני ישראל: נא ונא למנע מקניית בתים ונבנים עד כמרחק "מיל" מגבולות השיכון. ודעת לנכון נקל, כי לא באנו בזה באופן תביעה, רק בקשה מעומק לבין, שלא תאבד בזה ח"ו יגיעותיו ופעילותיו הקדושות של אותו צדיק שמסר נפשו למענים ולמען דורותינו.

ובטוחים אנו שאחינו בני ישראל יבינו רגשותינו, ובדאי לא ירצה איש שיהיה לו חלק ושייכות לאבד ח"ו יגיעותו ופעולתו של האי צדיקא ופרישא, רק ישתדל לעזור ולסייע וכן להשפיע על אחרים כמיטב היכולת, שיתמלא רצון צדיק בשלימות.

הכונה הגדול והקדוש בודאי יבן על כל המסייעים ועל משפחתם, וימליץ טוב בעדם להתברך בכל ברכות וישועות, עם כל ההשפעות טובות בגשמיות וברוחניות, מתוך שמחה ונחת תמיד.

בברכת גמר חתימה טובה:

סעיף ז' בן והוא שימכרו בשוק. עין פרישה [סעיף י"א], שם כתבתי בפירושו דברי הטור דס"ל פ"ד נזקים השוק מותר לכן למכור בשוק אפילו לזני העיר, דלא חלקו בזה, וכלל של יתרון על פתח ביתם. ודוקא בהלואה הוא דאסרו להלוות אפילו על השוק לזני העיר, משום דהלואה היא דבר ריוח שתיקרו לאחר יום השוק, שכל שבו ושבו יתן לו ריוח שלו, משא"כ מכירה שהיא דבר התלוי בזמן המכירה לחוד. ועיין מה שכתבתי עוד שם: כאן מוכרים כדי פרנסתם. לשון הטור [סעיף י"א], מוכרים כשיעור שירות כדי פרנסתו מן הריוח עד שיגבה הקפותיו, עכ"ל. ועיין פרישה, שם כתבתי, להרמז"ס [המובא בצינונים אות

כ"ח] דשינה בלשונו מלשון הגמרא, דבגמרא קאמר דמוכרים כדי חיותם, ודקדקו מזה דיוצו מהריוח קאמר, דאל"כ כשיכלה הקרן לא יהיה להם צוה להחיות, אבל הרמז"ס לא כתב כדי חיותם אלא כדי פרנסתם וליכא למידק מינה דנעיין דימיו מינייהו לעולם, משמע דס"ל דלין מוכרין אלא כדי פרנסתם מהקרן, ע"ש, וי"ל דמשום הכי נמי לא כתב המחבר מן הריוח, וק"ל. אבל מור"ם אח"כ בסמוך סתם דברי הטור, וכתב גבי מלוה שיכול (ללוות) [להלוות] עד שיתמכר כו', ואין סברא לחלק בין הלואה למכירה סמוכה: כן עד שיפרעו חובם. לשון זה משמע דאירי שהן חייבין לאחרים ורואים לשלם ומשהין שם עד שיפרעו הם, דאל"כ הו"ל למימר עד שיפרעו מחובם, ומ"ש ואם יש להם מלוה, ר"ל שיש עליהם מלוה. והטור [שם] כתב, עד שיגבו הם חובתם. ושיניהן אמת לדינא, דזיל בחר טעמא:

ערך להם

לגזור על בני העיר שלא לקנות או שלא למכור להם, עיין רשד"ם ח"ב סי' רס"ט [לפנינו בידד סי' קכ"א]. אם מותר לישראל ליקח מכרו של חבירו ולהלוות לו, תלוי במנהג המקומות. [מסד"ב ב"ב סי' תקס"ו]. ודיני הצרפלי"ך הנהוגים במצרים, עיין תשובתי [אהלי יעקב] סי' ו' נ"ט, ולפנים סימן (שע"ג) [ש"ע, סעיף ה' בערך לחם]. אין בן העיר נפטר מחמס שכבר הוטל בהפרדו מן העיר. וכן אם היו שם נכסים לבן עיר אחרת קבועים בסחורה, פורע עמהם. [ב"י מחודש ד' בשט הריב"א בתשובה סי' קנ"ז]. וי"ל, שזה במסים שעל עסקי ממון או שנפרעים לפי ממון. הנשבע לשקר אין רשאים להושיבו עם טובי הקהל, ואפילו נשבעו לו לא חלה השבועה אא"כ שב בתשובה. וי"ל דה"ה לשאר עבירות. [ב"י מחודש ו' בשט תרומת השן ח"ב סי' רי"ד] ועיין סוף סימן קס"ג [ובערך לחם שם].

ביאור הגר"א

סעיף ז' לג. וכן לענין. מוס' [ב"ב כ"ב ע"א] ד"ה מעלמא כו':

ז"ח [סעיף י"א]. ב. ובגמרא [שם], דימכור להנאים ונקצנים שם. ומשמע, אצל לא לזני אותו מקום. וכן נראה מדברי הרי"ף [י"א ע"א מדפי הרי"ף] והרא"ש [פ"ב סי' ר"ב] והמס' שם [ד"ה מעלמא], וכ"כ הב"ח [שם] בשם הגהות מיימוני [פ"ו משכנים אות י"ז], ושהכי נקטינן. ג. מעוצדא דהנהו עמורא דאיימו עמרא וכו', שם.

באר הגולה

סעיף ז' יד. פרנסתם. לשון הטור, מוכרים כשיעור שירות כדי פרנסתו כו'. והרמז"ס דשינה לשון מלשון הש"ס דלמרו מוכרים כדי חיותם, ודקדקו מזה דיוצו מהריוח קאמר, דאל"כ כשיכלה הקרן לא יהא להם צוה לחיות, אצל הרמז"ס לא כתב אלא כדי פרנסתם, וליכא למידק מינה דימיו מינייהו לעולם, משמע דס"ל דלין מוכרין אלא כדי פרנסתם מהקרן, וי"ל דמשום הכי נמי לא כתב המחבר מן הריוח. אצל מור"ם בסמוך סתם דברי הטור, וכתב גבי מלוה שיכול להלוות עד שיתמכר כו', ואין סברא לחלק בין הלואה למכירה סמוכה. עכ"ל הסמ"ע [ספ"ק א]. אצל הש"ך [ספ"ק] כתב דנראה לו דמור"ם ס"ל כמ"ש הב"י דגם לשון הרמז"ס יש לפרש כלשון הש"ס, ע"ש: מו. חובם. לשון זה משמע דאירי שהן חייבין לאחרים ורואין לשלם ומשהין שם עד שיפרעו הם, דאל"כ הו"ל למימר עד שיפרעו מחובם, ומ"ש ואם יש להם מלוה, ר"ל שיש עליהם מלוה. והטור כתב, עד שיגבו הם חובתם. ושיניהן אמת לדינא, דזיל בחר טעמא. עכ"ל הסמ"ע [ספ"ק ב]. [דוקא צעיר יכולין לעכב, אצל נכפרים ונגזולותיהם אינם יכולים לעכב. משפטי שמואל סי' ס', מהר"ע חלק חו"מ סי' (מ"ג) [י"ג], משפט נדק ח"א סי' מ"ו. אצל מש"כ הרשב"א ו"ל בתשובה [ח"א] סי' [ת"רס"ד] כתב דאפילו נכפרים ונגזולות יכולין לעכב. נכנס הגדולה [הגהות הטור אות כ']:]

שפירש הוא ז"ל מקודם, דיום השוק היינו סתם שוק שהוא יום אחד בשבוע [עיין לעיל סימן קמ"ג בסמ"ע סק"ג], אבל בשוק גדול דהיינו בירידים דרובא דרובא הם מעלמא, גם הב"ח מודה דמותר למכור אפילו לבני אותו מקום, ומכ"ש דמותר למכור בסתמא, ואין צריך לחקור על זה אם הוא מבני אותה עיר או לא, ועיין בב"י [החלק השלישי ד"ה ומאין] ובפרישה [סעיף י"א] מזה. ועיין בתשובת בית אפרים חלק חו"מ סוף סי' כ"ז כתב, דבר ידוע ומפורסם שהמוכרים הבאים ממקומות אחרים על היריד הם בוררים להם מקום מוכשר בגובהה של עיר מקום הראוי לגאול ביפה ואין מקפדין עליהם, כיון שהוא יום השוק מעלמא אתו ולעלמא קא מובני, ואף שיש בתוכם מבני העיר ג"כ, בחר רובא אולינן דמעלמא אתו כו', ע"ש:

בגן או שהיא יותר טובה בו. עד שישתכר כדי פרנסתו כדי שיגבה חובותיו. דמסתבר לומר דה"ה א"ס היא יותר רעה ה"ה [החלק השלישי ד"ה וכתב עוד] כתב א"ס אומרים הא דבני העיר יכולין למחות צנני עיר אחרת היינו דוקא דליכא פסידא ללקוחות

שמוכרין כשאר בני העיר וגם סחורתן אינה טובה יותר משל בני העיר אבל א"ס נותנין יותר צול ב"א שיהא יותר טובה שאז נהנין הלוקחין מהן אין מוכרי סחורות יכולין למחות ^(א) וצ"ל שיהיו הלוקחים ישראלים אבל צ"ל גוים הנהנים לא ^(ב) וכשמציאים סחורה אחרת שאין לבני העיר אף על פי דלא מוחלי במקח ואינה יותר טובה אין יכולין למחות. ^(ג) בני העיר שזרחו לישב מפני חשש סכנה אין בני הישוב יכולין לעכב צידן מלהרויח כשיעור חיותם עד שיעבור זעם וכפי מיעוט עסקן שנושאין ונותנין ישאו צעול עם הקהל וא"ס שייכים במס העיר לא יכולין לעכב ^(ד) וכן מי שצאו להוציאו מן העיר שאין לו חוקת ישוב אין יכולין להוציאו עד שיגבה חובותיו ויכול להרויח כדאי כן כדי חיותו ^(ה) וא"ס אומרים הא דא"ס צריך לתת מס רק כפי עסקיו היינו כשאין רוניס להחזיר לו הישוב אבל א"ס רוניס להחזיר לו הישוב לגמרי צריך לתת מס כפי אחד מבני העיר מיד או ילך לדרכו ^(ו) וא"ס מי שחולק צזה. ^(ז) בני העיר שעוסקין בסחורה צעיר אחרת אין צרשותן לכופ אותן ליתן מס כפי רכונם אלא אומרים להם תנו כן וכך או מוחין צידן מלעסוק צעירם. ^(ח) בני עיר אחרת שצאין

ציונים ומקורות (א) הרא"ש שם וטור שם נ"ס ר"י הלוי ר"י מיגאש ב"ב כ"א ע"ב. (ב) רמ"א ירושם נתיב ל"א ח"ו וה"מ נפ"ו משכנ"ס ה"י ד"מ י"א. (ג) ז"י החלק השלישי ד"ה וכתב עוד מדברי הסופרים. ד"מ שם. (ד) שם בב"י ד"ה כתב המרדכי נ"ס המרדכי פרק לא יתפור ב"ב ס"י תקי"ט. ד"מ שם. (ה) (רי"ש) ריב"א, הובא במרדכי שם. ד"מ שם. (ו) מומת הדטן ס"י ש"מ. ד"מ שם. (ז) משנת רש"י ח"א ס"י תפי"ד. ד"מ שם. (ח) רש"י ח"א ס"י תפי"ד. ד"מ שם. (ט) מהר"ק שורש (קפ"ג) קע"ב. ד"מ י"א.

ביאור הגר"א

לד. עד שישתכר. כפירוש הרא"ש [ב"ב פ"ב ס"י י"ב], וכן פירש הרמב"ן [ב"ב כ"ב ע"א ד"ה וז"ל] מ"ש שיעור חיותו: לה. יש אומרים הא בו. כמ"ס צ"מ ס"י א', ומכנים אומרים וז"ל לטוב, אע"ג דקא מפסיד למוכרים, מין דליכא רוחא ללקוחות: לו. ובלבד שיהיו. כ"כ הר"י מיג"ש [ב"ב כ"א ע"ב]: לו. וכשמביאים. דלא צ"ח טעמא דפסקת לחיותו. וכן משמע מ"ש [ב"ב כ"א ע"ב] מרחץ צ"ל מרחץ כו', משמע דוקא אותה אומנות: לה. בני העיר כו' וא"ס שייכים כו' וכן מי כו'. נלמד מהנ"ל נלעיל בהג"ה,

באר היטב

זו. שהיא יותר טובה. ה"ה כתב דמסתבר לומר דה"ה א"ס היא יותר רעה דה"ה כחרי מין, והעלהו צ"ל, ע"ש. ס"מ"ע [סקכ"ג]:

פתחי תשובה

א. אבל אם נותנין יותר בודל. עיין בב"י [החלק השלישי ד"ה וכתב עוד], מבואר שדעת הר"י הלוי [ב"ב כ"א ע"ב] דאפילו מוחלי פורתא לא מצו מעכבי, ודלא כהנ"י [שם י"א ע"א מדפי הרי"ף] שכתב שדעת הרב דוקא בזול גדול כו', ע"ש. וכ"כ בתשובת נחלת שבעה ח"ב ס"י ב', עש"ה: יב. יותר טובה. עיין באר היטב [סקט"ז], עד והעלהו בצ"ע. ועיין בתשובת נחלת שבעה ח"ב סוף ס"י ג' שכתב, לדינא פשוט דאין יכולין למחות, דלא עדיף מאילו היה איבעיא בגמרא ועלתה בתיקן, דקיי"ל דכל תיקו דממנא חומרא לתובע וקולא לנתבע ולא מצי מעכב כו', ע"ש עור: יג. אבל בשביל גוים הנהנים לא. עיין בתשובת חוט השני ס"י ס"א שכתב דאפילו אם הגוים פותחים מעצמם ומבקשים לבר מתא אחריית שיביא סחורות לביתם לא מהני, ואסור לו להביא אצלם, ויש להזהירו שלא לעשות כן, ואם לא ישמע רמינן גודא רבה ושדינן ביה, וכל טעדיק דאפשר למיעבד להרחיקו מעל לגבול בכפיות ונגישות עבדינן ליה. וע"ש עוד בענין היכא דבר מתא אחריית אמר שמכאן ואילך לא יעסוק עוד בעירם, והקהל אמרו קדרה דבי שותפי היא, מי ממנו ישום אורב עליך, אלא תקבל בחרם ואז נהיה בטוחים שלא תמעול בחרם. ועלה על דעת הרב השואל שהדין עם הקהל. והוא ז"ל כתב שזה אינו, רק הדין עם הנתבע, משום דקיי"ל כר' יוסי [ב"ב כ"ה ע"ב] דבכל מקום שאין ההיזק בשעת מעשה על הניזק להרחיק עצמו, כל שכן במקום שאין רואין עדיין מעשה שיבוא ממנו היזק, אלא מדאגה מדבר אולי יזיקנו באיזה זמן, אומרים לזה הירא ודואג שמור עצמך שלא יזיקך, ואם תראה שיבוא להזיקך קפח את שוקיך, אבל לא מחייבין לחבירו שיעשהו בטחון על זה. והאריך בזה, ע"ש: יד. וכפי מיעוט עסקן שנושאין ונותנין ישאו בעול. עיין בתשובת חות יאיר ס"י ק"פ, אודות קהלה אחת שחבכו מסים ל"ב בעלי בתים כו' הכפרים שדרו בעירם כמה שנים מפני תרועת מלחמה ונשאו ונתנו שם ולקחו דינים בובל"א וזבל"א, ועשו פשר ביניהם שיתנו יחד מאתים זהובים ויפטרו עד היום. ואח"כ נתאספו יחד י"ב בני הכפרים הנ"ל ועשו ביניהם ערכות ג"כ על פי הדינים הנ"ל מה יתן כל אחד מהם, כי קצתם הרויחו מאד ועלו וקצתם ירדו ונעשו עניים, וביקשו בני הקהלה לגבות עכ"פ סך הנ"ל מהם, ולכפות ולנגוש קצתן גם בשביל חביריהם העניים, עד שיבוא לידם סך הנ"ל. וכתב, דנראה דעל פי הדין אי אפשר להם לעשות זה, דלא דמיין לבני הקהלה דחייבים להקהל אחר דקיי"ל דבני הקהלה הוו להו כשותפין שלוו לצורך שותפות, והוי להו דין ערבים לכל דבר כו', משא"כ אלה הצאן אשר מפני הצר נאספו אל אחת מן העיירות, מה עשו בחברותא דנימא שנעשו שותפים וערבים בעד רעיהם שאין להם, וכ"ש לעשותם קבלנים שנתפוס קצתם על קצתם, ואם נתחברו יחד במשפט הנ"ל, אינו רק מפני שמשפט אחד לכולם, ולכן גם אפשר עלה בדרך כלל מה יתנו יחד, אבל לא לעשותם ערבים או קבלנים כו'. ונ"ל עוד, דאפילו דיני דמיעקרא דובל"א ששעשו פשר ביניהם, אע"פ שיש בכחם לעשות חיזוקים לאשר ולקיים הפשר, מ"מ זה אין בכחם מבלעדי דעתם ורצונם בפירוש שיהיו ערבים וכ"ש קבלנים, כי לא היה הקנין רק ליתן כל אחד מה שחייב בעדו כפי שיאמרו, לא לפרוע בעד חבירו, עכ"ד: טו. אלא אומרים להם תנו כן וכך כו'. עיין בספר עטרת צבי [סקט"ז] ובספר מאמר קדישין ס"ק כ"ח שכתבו ד"ל, אודות המנהג במדינת וואלין לעשות גאביל"ה על האורחים הבאים למכור או לסחור, ולפי תשובת הרשב"א [ח"א ס"י תסי"ז] משמע דינהגו כפי מנהג אבותם, אבל מכל האחרונים ומכמה שו"ת משמע שאיסור גדול בזה, ואפילו המתקנים הגאביל"ה לחברת תלמוד תורה או לשאר צדקה, כתב מהרש"ך [נח"ב ס"י כ"ז] דאין זה צדקה אלא צעקה, ובפרט שעלה במוסכם המדינה מחדש שלא ליקח הגאביל"ה. ועיין בחקי משפט שהביא בשם כנסת הגדולה שמאריין ומקללין על זה, ולהשומע יונעם, עכ"ל. ובאמת בכנסת הגדולה בהגהות ב"י אות מ"א מבואר דלא פסיקא ליה מילתא בזה, רק הביא שם מחלוקת אחרונים בזה, וכמה תשובות מתירין לתקן גאביל"ה. ובסוף כתב ד"ל, וזה י"ג שנה נועצו לב יחדיו אנשי תירא לעשות גאביל"ה בעד האורחים, להיותם עמוסי התלאות ממסים וארנוניות והם מתי מספר, ומחמת האורחים נמשך נזק [לתושבי העיר שהבאים לגבות מנת המלך חושבים שכולם הם אורחי הארץ ובעבור זה מתרבה המס, ולכן הסכימו כל אנשי תירא לתקן הגאביל"ה בכח חרם ושיתן דמי הגביה לחברת תלמוד תורה, והתכמים שבאומרי חשבו לבטל עצתם ולא עלה בידם, ואז יצאתי לעזרת ק"ק תירא והסכימו גם רבני קושטא להעמיד הגאביל"ה מכמה טעמים כו', עכ"ל ע"ש. ופשוט, דבמקום שיש דינא דמלכותא על ככה אין שום ספק בדבר. ועיין בתשובת דברי ריבות ס"י ת"א, בראובן תושב קושטאנטינא ושמעון תושב סאלוניקי עשו שותפות יחד בכל הסחורות ורווחים והפסדות לתצאין, ובא המוכס סאלוניקי ותבע מכס מן חלק ראובן תושב קושטאנטינא, והשיב שמעון אני קבלתי אחריות הסחורה משעת לקיחה עד שיצא חרץ למדינה, הרי הסחורות שלי, ואני פטור כיון שאני תושב העיר. ופסק, כיון שהסחורה היא של תושב קושטאנטינא, לא יצא מרשותו אע"ג דתושב סאלוניקי קבל עליו אחריות, ולכן חייב לשלם המכס מחלקו, ע"ש. ועיין בתשובת צמח צדק ס"י ל"א, אודות ראובן תושב דרעוניץ שקנה עורות מן שמעון תושב גידונג, ופרע כל דמיהן וקנה אותן כדין בהגבהה, והתנה בשעת המקח ששמעון המוכר מחייב להעמיד העורות על הוצאתו

חידושי רעק"א

סעיף ד' בהגה. מוכרי סחורות יכולים. נ"ב, עיין משנת למס רב ס"י רע"ז:

כדן וכלן יבולין למחות בידם בו. ואף מי שאין לו משא ומתן, יכול למחות ולומר לו פסקת חיותי במציאות הנאים לידך והיו נאים לידך, כ"כ הגהות מיימוני פ"ו משכנים [אות ד'] ומהרי"ו נמשכה ס' ק"ו: [בה] חרם חזקת ישוב. ר"ל שעושים חרם צניעה ששום אחד לא יכניס צניעה לאחור הנא לדור שם צלי רשות כל הקהל, ואף אם הוא רואה לדור אצל גוי או לזנות לו צית לעצמו, אכתי עושין צניעה חרם שלא ישאו ויטנו שום אחד מהקהל עמו וכדמסיק. אבל אין עונש החרם חל על הנא לדור שם, מאחר שאין יכולין למחות מן הדין, אצל חרם הרב על תלמידו חל, וזהו שכתב ואם יש רב צעיר בו, וק"ל:

לפזר צעיר ואין מרויחין אין בני העיר יכולין
למחות בהם אף על פי שמייקרים השער. (מ"ב) וכל זה לא מייירי אלא כשנאים אחרים
לעסוק צעיר שאין דרים שם ביד ולכן יכולים למחות בידן אף על פי שרואים ליתן
(מ"ב) מם הואיל ולא היו שייכים במם עד הנה אצל אם רואים לדור במקום ההוא וליתן

מם ולהיות כאחד מבני העיר (מ"ב) יש אומרים דהרשות צידם דיוכל אדם לדור בכל מקום שירצה ואין הראשונים קנו העיר
בחזקה (מ"ב) ויש חולקין ואומרים דיכולין למחות צידם צפרט בזמן הזה שדרים תחת האומות ויש לחוש שאם יתוספו
הדיוורין שיצא ליד קלקול מן הגוים ולכן הנא לדור הוא כרודף (מ"ב) ולכאן ע"כ אס בני העיר יכולים לסגור הדלת ולגרום
עם המושלים שימחו צנאים לגור או על ידי מונע אחר הרשות צידם. (מ"ב) ויש מקומות שנוהגין לעשות בהם חרם חזקת ישוב

ציונים ומקורות (מ"ב) עיין ד"מ ט"ו. (מ"ב) עיין לעיל בהג"ה סעיף ה'. (מ"ב) טור סעיף ט"ו בשם הרא"ש חזקת התנופה ס' ט"ו, ומדעי פקק הנ"ל ב"ב ס' תקי"ז. ועיין צ"ח החלק השלישי
ד"ה רבינו. ד"מ ט"ו. (מ"ב) כ"כ מהרי"ק שורש (קל"ד) קצ"א דש חולקין. ד"מ שם. (מ"ב) שם במהרי"ק כמ"ב כן. ד"מ שם. (מ"ב) המדעי שם ב"ב ס' תקי"ז. ד"מ שם.

באר הגולה

ד. ואף מי שאין לו משא ומתן, יכול למחות ולומר קא פסקת חיותי במציאות
הנאים לידך והיו נאים לידך, כ"כ הגהות מיימוני פ"ו משכנים ומהרי"ו
נמשכה ס' (קפ"ו) [ק"ו]. סמ"ע [ספ"ד]. ה. אף אם הוא רואה לדור אצל
גוי או לזנות לו צית לעצמו. (נשמע ספ"ה).

סעיף ו', אצל אינם קובעים כ"כ משמע אף לדור: מה. בפרט כ"כ הרי כרודף. אע"ג שאין מתכוין להזיקם, כמ"ש ב"ק ק"ז ב' ההוא גזר דלקיים כ"כ:
מה. ולכאן ע"כ. ר"ל אף לדעת ר"ת [המובא בספ"ה] דאין יכולין לעכב, היינו צ"ד, משום דהעיר הוא כהפקר וכל הקודם וזה, אצל רשות להם שלא להניח
ליד ולזכות במציאות, שאף צנפל ופירם טליתו מעצמין כ"כ [פאה פ"ד מ"ג], וכן ראה כ"כ [ב"מ י"ז ע"א]: מט. ויש מקומות. כמ"ב המדעי [המובא בציונים
אות מ"ו] שס"ל כ"כ [המובא בספ"ה], ולכן מדינת אינו יכול לעכב. וזה ראה למהרי"ק [שורש קצ"א] שגרש"י יכולין לעכב:

באר היטב

י. הזה. עיין בתשובת רמ"א ס' נ"ב ובתשובת מהר"א ששון ס' קנ"ה. [ש"ך סק"ז].
[עיין כנסת הגדולה להגהת ז"י אות מ' מ"א ומ"ב, ע"ש]: יח. לעשות חרם. ר"ל,
שעושים חרם צניעה ששום אחד לא יכניס צניעה לאחור הנא לדור שם צלי רשות כל
הקהל. סמ"ע [ספ"ה]:

מוכרחין כ"כ, מ"מ הדין דין אמת, כיון שעיקר המעות הוא של תושב עיר אחרת ולא יצא מרשותו, אע"פ שתושב עיר הזאת קיבל אחריות עליו.
ולכן, לא מיבעיא בנידון דברי ריבות הנ"ל, שגוף הממון הוא של תושב קושטאנטינא מעולם, ואין זה עליו אלא נפקד, רק שקיבל אחריות עליו,
ודאי דלא מקרי שלו, אלא אפילו כמו בנידון דידן שהעורות היו מעולם של שמעון תושב גידונג, אלא שעכשיו קנה ממנו ראוהן תושב דרעוניץ
ואחריות נשאר על המוכר, נמי לא מקרי של המוכר להפטר מן המכס, אפילו אם המוכר לא קבל עדיין המעות מהלוקח, רק שקנה כדון בהגבהה
או במשיכה. אולם, אולם אם הלוקח לא עשה לא הגבהה ולא עשה לא המוכר, אלא שעשה מקח עם המוכר על העורות ונתחייב בקנס ועשו בטחונות המועילים
כדי לקיים המקח ואחריות נשאר על המוכר, לא מקרי של הלוקח אלא של המוכר, כיון שלא נקנה המקח ללוקח מן הדין, שהרי לא משך ולא
הגביה, ומה שצריכים לקיים המקח אינו אלא מצד הקנס והבטחון, לא יצאו העורות מרשות המוכר, ופטור מליתן מכס כיון שהוא תושב העיר,
עכ"ד ע"ש. ומשמע דדוקא שקנה בהגבהה או משיכה, וה"ה בקנין סודר, אבל ע"י כסף אף שחייב לקבל מי שפרע לא היה רק כמו חיוב קנס, ועיין
מה שכתבתי בפ"ה לאה"ע סימן כ"ח סק"א: טו. דיוכל אדם לדור בכל מקום שירצה. עיין בתשובת חמדת שלמה חלק או"ח ס' ו' שכתב על
נידון ידידי ח"ל, רק שאני מסתפק בדברים המיוחדים לאותה עיר כמו בית הכנסת ומרחץ ובית הקברות, נראה דמצד הדין יכולין לעכב עליו
ואפילו שייך בכרגא דהכא, וצ"ע על הטור [סעיף ט"ו] והרא"ש [חזקת התנופה ס' ט"ו] שכתבו בסתם דמצד הדין יכול לדור בכל מקום שירצה, ולא
הזכירו מזה כלום, וגם באחרונים לא העירו בזה, וצ"ע, עכ"ל: יז. ולכאן ע"כ אס בני העיר יכולים לסגור הדלת כ"כ. עיין בב"י [מחורש ב'] בבדק
הבית שחולק על זה וכתב, ודבריו תמוהים בעיני כ"כ, עד דמלאכת שמים היא ואין משוא פנים בדבר, ע"ש. גם בתשובת מבי"ט ח"ג ס' ל"א
האריך לתמוה על מהרי"ק בזה, ע"ש. ועיין בב"ח [סעיף י'] שכתב, ולפע"ד נראה דהכל לפי המלכות ומנהג המדינה כ"כ, ותשובת מהרי"ק איננה
צודקת אלא במלכות שהיה יושב שם ולאותן הימים כ"כ, ע"ש. ועיין כנסת הגדולה בהגהות ב"י אות מ"ה ומ"ז מענין זה. ועיין בספר יד שאל
מהגאון אב"ד דק"ק לבוב ביו"ד סוף סימן רמ"ה, דמעשה היה בעיר גדולה שבאו מלמדים ממקומות אחרים ורצו המלמדים שבעיר לגרשם ע"י
המושל, ונתלו מדברי רמ"א אלו בשם מהרי"ק שבני העיר יכולים לסגור הדלת ולגרום עם המושלים שימחו בבאים לגור כ"כ. והוא נ"י השיב להם
שזה טעות, מלבד דהב"י בבדק הבית חלק על מהרי"ק ודחה דבריו, ורמ"א לא ראה דברי בדק הבית, אף גם אי נמא כמהרי"ק, המעיין במהרי"ק
יראה שהוא אינו מדבר רק מחזקת ישוב שרוצים אחרים לבא לדור שם ומתרכה הישוב וצריכין לפרוע מס בשבילם, בזה יכולין למחות, אבל כאן
אינם קובעין דירתם, ובגפם יבואו ובגפם יצאו, ולא נתרכה המס בשבילם. ולבד זה, הרי בתלמידי חכמים ובמלמדים לא שייך כל זאת, כמבואר
לעיל סעיף ו' בהג"ה וביו"ד סוף סימן רמ"ה. ומה שאמרו דקנאת סופיים תרכה חכמה לא שייך אלא במקרי דרדקי ולא במלמדים משנה וגמרא,
זה הבל כ"כ. ולבד זה, בעיר גדולה שהילדים רבים ת"ל וצריכים להרבה מלמדים, וגם מלמדים ממקומות אחרים אין להם שום טירדא ויושבים
ולומדים, וגם די להם בשכר מועט. ומה שאמרו מהגאון החסיד מהר"א ז"ל אב"ד דק"ק אמשטרם בהיותו בק"ק בראד הורה כן לגרש המלמדים
אחרים, אני אומר שאסור לאמרו, וחלילה להגאון שיעשה כן, וכל הרוצה ליחנק תולה באילן גדול, עכ"ל. ועיין בתשובת חמדת שלמה ס' ה'
בענין מי שרוצה לישא אשה במקום שאין לו חזקת ישוב ולדור במקום ההוא בשביל אשתו שיש לה חזקת ישוב, אם בני העיר יכולין לעכב על
ידו. וכתב דהמנהג דלא למחות במי שנושא אשה במקום שאין לו חזקת ישוב, והאריך בטעם הדבר, והעלה דאין יכולים למחות בו, לא ע"י ב"ד,
ואף לא לסגור הדלת ע"י מונעים אחרים. ומצד שם לענין הבנים שילדו להם, ד"ל שיהיה להם ג"כ חזקת ישוב אף שהמה נולדו מבר מתא
אחרת. ואפשר דאף לאחר מיתת האשה אין יכולין למנוע ממנו חזקת ישוב, כיון שכבר התחיל לדור פה מכוחה כ"כ. ובסוף התשובה כתב דאם
יש בזה דינא דמלכותא פשיטא שיכולים למנוע אפילו ע"פ ב"ד, דבכל מקום דאמרינן דינא דמלכותא דינא היינו אפילו ע"פ ב"ד כ"כ, אך אם
יפקסו הב"ד, צריכין לעיין היטב לידע אופן תיקון המלכות, ולפי הנראה אין הדבר ניתן למנהיגי קהלה רק לרוב דעות, ודכינרא שכן היה כמה

חידושי רעק"א

שם. הרשות בידם. נ"ב, ומ"מ זה הכל צליכא עיין מנהי, אצל מלמדי מיעוטם או בני חוץ לארץ הנאים לדור נאך ישראל, אינם יכולים לעשות כן. אורים גדולים לימוד קע"ט:

מסמך
קניגסברג

בין דאין חרם חזקת ישוב חל על תלמיד חכם. ד"מ נסעף ט"ו כתוב וז"ל, ראיתי באור זרוע דמסכת ברכות [ח"א סי' קט"ו] שרצונו חס לא רצה להורות בחזקת הישוב, כי אמר קדמוניו לא חייקנו חזקת ישוב אלא מפני אלמים ומוסרים שאין רוצים לפרוע מהם, אבל על אחרים אין תקנה, ויש תמיהון במנהגים, שמוחים ישוב לאדם שיש בו זרכי יצור ואינו יורד למייהם, והוא חטא גמור וממדת קדוש, ולא יזכה להיות במחילה של זדוקים, עכ"ל. ועיין במהרי"ק מ"ש מחזקת ישוב שורש (ט"ו) [ו"ו] ובי' וק"י וקל"ג (וקס"ו וקע"ג) [וקפ"ו וקע"ב] וקל"א (וקל"ב) [קש"ב], ובמרדכי פרק לא יחפור [ב"ב סי' תקט"ו-תק"ט] ופרק חזקת [שם סי' תקל"ב תקל"ו תקל"ז תקל"ח וקל"ט]. ודיני הסכמתם שם שורש א' (קפ"א וקפ"ב) [ק"פ וקפ"א], ובתשובת מהר"ר דוד כהן בית (י"ג י"ג י"ד ל"א ל"ב) [י"א י"ב כ"ז כ"ח], וברצ"ש סי' שצ"ט חנ"ט וקל"ג חנ"ט קל"ג חנ"ט [קש"ב]. ודיני מסים תמלא

והוא יכולין לכופ [על פי המרס] ולא מדינא (מ"י) יכולין לגזור שלא לישא וליתן עם הצאים לדור בלא רשות (מ"י) ואם יש רב בעיר יכול לגזור על הצא לדור אם הוא תלמידו. (מ"י) ויש אומרים ב"דאין חרם חזקת ישוב חל על תלמיד חכם כי הוא יכול לדור בכל מקום שירצה. (ו"א) החירו לאחד החרם על זמן ונחנו לו רשות לדור לא אמרין שהותר כולו ויכולין לגרשו אחר כך. (ב"י) ראובן וצניו שהיו דרין בישוב אחד ב"י וטוענין חזקה שיש עמה טענה חזקתם חזקה ב"י ויכולין למחות בשמעון הצא לגור שם (ב"י) ואם שמעון טוען בעדים שהיה ירא למחות משום שראובן וצניו מוסרין אין חזקתן חזקה (א"ל) אבל אם ראובן מסור וצניו אינם מוסרים יש

לצניו חזקה דכן גולן יש לו חזקה וכן דנין בחזקת ישוב כמו בחזקת קרקע לענין שאר דברים. (י"י) נהגו הקדמונים שאם אחד נסע מן העיר שנים עשר חדש וגילה בדעתו שאין דעתו לחזור אבד חזקתו אבל אם לא גילה בדעתו בכה לא אבד

צינונים ומקורות (מ) שם. (מח) שם. (מט) הגהת מרדכי ין בגליין מרדכי ב"ב סי' תקי"ז ומהרי"ו סי' קנ"א. ד"מ שם. (נ) כ"כ המרדכי שם. (נא) מרדכי פרק חזקת ב"ב סי' תקל"ב. ד"מ שם. (נב) שם. (נג) שם. (נד) מהרי"ק שורש (קל"ג) קצ"א. ד"מ שם. (נז) תוספת מהדורת הסמ"ע.

ביאור הגר"א

ו. וזו יכולין לכופ [כו'] ויכולין. הוא דבר אחד, ר"ל זה יכולין לכופ, כמ"ש המרדכי [שם] דהחרם הוא מ"ש [נ"ב ח' ז'] ורש"אין בני העיר להחנות בו, ודוקא על בני עיר, ולכן אין יכולין לכופ רק לגזור שלא בו, וכמ"ש [מ"ק ט"ז א'] *מנודה לעיר אחרת בו, שהם אין יכולין לגזור על בני עיר אחרת שניהגו אותו בנדיד רק על עיר. והו' שאמר, ואם יש רב בו, שמנודה לרב בו [שם], ור"ל אם התלמיד צא לגור: נא. ויש אומרים דאין. כמ"ש [ב"ב כ"א ע"ב] ואי שייך בכרנג בו, אלמא אין עיכוז רק ממחמת נתינת המס, ותלמיד חכם פטור ממס. ועיין במרדכי שם [המובא בצינונים אות מ"ט]:

ג. ואם התירו. דמקנת הקהל והחרם הוא על דעתם, וכמ"ש בסקנהדרין ה' ז' בלוחה שעה גזרו תלמיד בו אלא"כ נטל רשות בו, על תנאי מאי, מ"ש דלמר ליה ר' יוחנן בו: ג. ראובן. כמ"ש למטה דנין בחזקת ישוב כמו בו: נד. וטוענין בו. ז"ל מ"א א': נה. ואם שמעון בו. אבל שם מ"י א': נו. שאם אחד. סמכו על מ"ש שם במתני' ו' ז' כמה יהא צעיר בו, וה"ה לענין אבדות החזקה, דקניית החזקה ואבדתו שוין. ודוקא שגילה דעתו, וסובר דעת המרדכי [ב"ב סי' תע"ז] שהצא נהגה בסימן קס"ג סעף ז', ויש אומרים דבענין קנה דוקא להשתקע, דלא כסברא ראשונה שאפילו בסתם, אלא צריך גילוי דעת, וה"ה כאן, אבל בלא הכי עד שלש שנים כדין חזקה. אבל אם גילה דעתו לחזור, לעולם לא אבד, כמ"ש שם י"א ז' אמר רבא לא שנו אלא שלא פריך בו, וכמזכר רש"י [ד"ה שלא] דגלי דעתיה דלא סילק נפשיה וסופו לפותחו לאחר זמן, ויכול לחזור ולקבוע דירתו בלוחה מזו, משא"כ צריך דלא גילה דעתו. וחזקה

ועי' ביריד
סימן שצ"ד
סעף כ'
ובש"ד שם
[סקל"ט]
רמ"ג

באר היטב

י. תלמיד חכם. ד"מ כתב וז"ל, ראיתי באור זרוע דמסכת ברכות שר"ם לא רצה להורות בחזקת הישוב, כי אמר קדמוניו לא חייקנו חזקת ישוב אלא מפני אלמים ומוסרים שאין רוצים לפרוע מהם, אבל על אחרים אין תקנה, ויש תמיהון במנהגים, שמוחים ישוב לאדם שיש בו זרכי יצור ואינו יורד למייהם, והוא חטא גמור וממדת קדוש, ולא יזכה להיות במחילה זדוקים, עכ"ל. שם [סמ"ע סק"ו]: ב. שהותר כולו. [ונכנסת הגדולה [הגהות ב"י אות נ"א] הביא בשם חכמי רומי דנדר שהותר מקצתו הותר כולו, ואין צריך עוד הותרה. ועמ"ש עוד שם בלוחה מ"ט וי' להגהת ז"י, ע"ש]: בא. ויכולין למחות. במרדכי פרק הגחל בתרא פסק דאם אמר השר מעצמו איני רוצה שידור שום יהודי כאן כי אם נרשות ראובן, דלא ראובן יכול לעכב על כל הצא לגור שם בו. ומשמע מזה, אבל ראובן אסור להשתלחל כן עם השר. וכן נראה מדברי מהרי"ק שורש (קע"ג) [קע"ב], וסיים שם, אבל אם חק השר לא היה מתחילה אלא לטובתו ולא לטובת ראובן, שלא ידור שם יהודי אחר בלי רשותו, אז אין ראובן יכול למחות, אף שיש לו חזקת מזה. ד"מ בסוף סימן זה. שם [סמ"ע סק"ח]: ב. ישוב. [במקום שיש חרם וחזקת ישוב, אינו מתפשט אלא עד תחומה של עיר, אבל חוץ לתחומה העיר מותר

פתחי תשובה

פעמים בפוזנן בכעין זה ע"פ רוב דעות, ואופן הרוב ע"פ חוקי המדינה צריך קדוק גדול, וה' עמכם בדבר המשפט, עכ"ד, ע"ש: י. בחזקת ישוב כמו בחזקת קרקע. עיין בכנסת הגדולה בהגהות ב"י אות ס"ה שכתב בשם מהרי"ק [שורש קי"ח] דבחזקת ישוב לא אמרין [היכא דיש ספק] אוקי בחזקת מרא קמא, אלא מי שהוא עומד בתוכה הוא המוחזק, ע"ש. ועיין בתשובת חמדת שלמה חלק א"ח סי' ז' שכתב דכן נראה מוכח מכל הפוסקים [לעיל סעף ה'] גבי אבעיא דבר מבואה אבר מבואה אחרינא [ב"ב כ"א ע"ב] דעלתה בתיקו ופסקו [עיין רי"ף שם י"א ע"א מדפי הרי"ף] דלא מצי מעכב, מוכח דלענין זה לא שייך לומר חזקת מרא קמא, כיון דאינו נוטל משלו כלום. ע"ש עוד מה שפסק בענין הש"ץ שרוצים להעבירו מהשירות, באמרם שלא קיבלו אותו לעולם, וגם רוצים לדחותו מחזקת ישוב, ע"ש. ועיין מה שכתבתי לקמן סימן רי"ב סעף א' סק"ב:

לישראל אחר להלוות שם. ספר אגודה. וכמזכר שליט גבורים פרק לא יחפור [ב"ב י"א ע"א מדפי הרי"ף], דלא מיירי רק צעיר שיש (לה) [ל'ו] רשות מהישוב מאותה העיר נסתם, אבל אם פירש לו המלך או השר שהרשו ומחזיקו במקום ששולט יד המלך, ונמנן לו רשות שכל מלכותו, אז הוא העיר וכל גבולה בחזקת ישראל אשר שם, ואע"פ שיהיה

חידושי רעק"א

שם. וטוענין חזקה שיש עמה טענה. נ"ב, ד"מ [סעף ט"ו] כתב שהמתלוקה הפוסקים אם

חידושי חתם סופר

שם הג"ה סעף ד' [צינונים אות נ"ד-נ"ה]. מהרי"ק שורש קצ"ב. כ"ב, קל"ז:

סימן קנו סעיף א' אן שיש בה דין חלוקה. דין חלוקה נכמה הוא, כחצו הטור והמחצית לקמן סימן קע"א סעיף ג' ע"ש, וכאן לימדנו שצ"ל לאחר שיעור חלוקה שא"ל יכולין לכפות זה את זה על החלוקה, וצ"ל אין זה שיעור חלוקה שא"ל יכולין לכפות זה את זה, אלא המה חלוקה מרונם, כיון דעכ"פ לאחר חלוקה (ד) אין כל אחד משתמש אלא בחלקו, יכולין לכפות זה את זה שיעשו מחצית מפסקת ביניהן כדי שלא יזיק זה את זה צחק ראה, וק"ל: בן ואפילו יש מנהג ברי. טעמא, דנמקום דברי היקו מדיר כמו זה אין הולכין אחר המנהג: ג. ואתה מוחלת לך.

נמקום [סעיף ט'] מפורש דה"ה אס אמר מכרתו לי או נתת לי במתנה. ומפרש הטעם, דלא דמי זה לשאר היקו ראה הנא מן החלון דפסק הרא"ש [ב"ב פ"א ס' ב' ופ"ג ס' ע"ג] דלית ליה חזקה, ומטעם דשאי הכא בחצר דהמחזיק יזיק כמו שהוא מויק, ויכול לומר לא חששתי למחות כיון שאני מויקן כמו שאמה מויקני, והיינו ממחין אולי תפחת אמה לחצו, וגם היקו מדיר הוא כמו בית הכסא וקוטרה, ולא דמי לחלון שלאורה הוא עשוי ולא להסתכל, דאסור להסתכל לאחר חצירו, עכ"ל. ועיין לעיל בסמ"ע קנ"ד סעיף ז' ח' דכתב המחבר ג"כ דין זה ומטעם אחר, ושם בסמ"ע [סקכ"ג] כתבתי ג"כ טעם כנ"ל וע"ש: דן א"א א"ב יש עדים שמהלך ברי. פירוש, ולא מהני ואין צריך קנין. ולא דמי למ"ש הטור והמחבר בסוף סימן קנ"ה [טור סעיף ס"א ומחבר סעיף ל"ו] דלרבינן ג"כ קנין להמחילה, דהתם קאי על היקו דקוטרה וכיוצא בזה שא"ל לסובלו*, ועיין דרישה [פרישה סעיף י']:

חזקתו עד שלש שנים (ט) ואם גילה שדעתו לחזור לא אצד חזקתו אפילו בשלש שנים (י) ויש אומרים דאפילו בסתם לא אצד חזקתו. (י) בני העיר שהיה להם חזקת ישוב אס נתיאשו פעם אחת מן העיר ואחר כך חזרו מקצתן והסתדלו הישוב אין לאחרים עליהם כלום. ¹³ עיין סוף סימן קמ"ט מדין מי שהחזיק במצוה עם הקהל.

הלכות שותפים בקרקע

סימן קנו

שנים שהן שותפים בחצר ובאים לירי חלוקה כיצד יבנו הכותל

ובו י"ג סעיפים

א ⁶ חצר השותפין ^א שיש בה דין חלוקה או שחלוקה ברצונם אף על פי שאין בה דין חלוקה יש לכל אחד מהם לכופף את חבירו לבנות הכותל באמצע כדי שלא יראהו חבירו בשעה שמשמש בחלקו ויפילו עמרו כך שנים רבות בלא מחיצה כופהו לעשות מחיצה בכל עת שירצה. הגה ^ב ואפילו יש מנהג בעיר שלא לעשותו אין הולכין אחריו וכופין לעשותו ^א ואפילו אמר האחד להחזקתי כך בלא כותל ^ב ואתה מחלת לי לא מהני ואלא אס כן יש עדים שמחלו זה לזה על היקו ראייה שזכר אין יכולין למחות.

צינונים ומקורות (ט) ש. (י) קן משמע מחצית רש"א ח"א ס' אף קל"ג ד"מ ש. (ז) מהרי"ק שורש הג"ל ד"מ ש. סימן קנו (א) לשון הרמב"ם פ"ג משכנים דין י"ד. (ב) טור סעיף ד' בשם הרא"ש ב"ב פ"א ס' ו' וניי רש"י ב"ב בשם רש"א ד"ה איכא ור' יונה, וכן דעת רבינו יוחנן נתיב כ"ז ח"ג. (ג) שם בטור סעיף ט'.

(13) תיבה זו חסירה בדרך והושלמה ממנהדרות הסמ"ע ואילך. סימן קנו (1) ברוב המהדורות: חזקתי, ותוקן ע"פ מהדורת הש"ך, וכן הוא בטור.

ערך לחם

סימן קנו סעיף א'. כופהו לעשות מחיצה בכל עת כו'. ואפילו נוהגים באותה העיר שלא לעשותו. (טור סעיף ד' בשם הרא"ש ב"ב פ"א ס' ו'). שם בסופו, ואם אחד מהם עני ואין לו במה לבנות, אס השני רוצה לבנות בשלו מוטב,

באר הגולה

סימן קנו סעיף א' א. שיש בה כו' או. [ב"ב] ג' א' מאי איריא כו': ב. יש לכל אחד. שם כלשונא בתרא: ג. ואפילו עמרו. כמ"ש בסמ"ע קנ"ד סעיף ח' וסימן קנ"ה סעיף ל"ו: ד. ואפילו יש מנהג. מדנקט במתני' מנהג בגינה ולא בחצר. וי' חילוקים בדבר, דחצר אפילו במקום שלא נהגו וגינה סתם וצקעה במקום שנהגו: ה. ואפילו אמר. כמ"ש בסמ"ע קנ"ה סעיף מ"ד: ו. אא"ב יש. כמ"ש שם סעיף ל"ו ואס קנו כו', וכאן א"ש קנין כמ"ש הרא"ש [ב"ב פ"א ס' ב'] דתציעת ממון יש ציניהם לסייע בכותל, ומחילה א"ש קנין:

באר היטב

לעיר מאה מילין גבול סביב לה. יש מקומות שהתקינו שמי שיש לו בית לא יסבור לו בית אחר לדמות למי שאין לו בית, וכמו מהרי"ו ס' קי"ח שאס הוא תלמיד חכם וזר לו המקום להעמיד בחורים ואיכא צינול מורה, יכול לשכור בית שני ולדמות למי שאין לו בית. חקנות רגמ"ה הוצאו במהרה"מ מיקן ס' ק"ב. עכ"ל כנסת הגדולה [הגהות ב"י אות ס"ז-ס"ח, ע"ה]:

סימן קנו סעיף א' א. חלוקה. דין חלוקה נכמה הוא, כחצו הטור והמחצית לקמן סימן קע"א סעיף ג' ע"ש. סמ"ע [סק"א]: ב. אחריו. הטעם בסמ"ע [סק"ב] דנמקום דברי היקו מדיר כמו זה אין הולכין אחר המנהג. ועיין במשנות מהרש"ד [חור"מ ס' תכ"ה ובספר באר שבע דף ל"ו [בשור"ח ס' כ"ב], [ש"ך סק"א]: ג. מחלת. בטור

חידושי רעק"א

מהני חזקה לישב חלף במעשה דלמך בשכני גוואי הייתי [ב"ב כ"ט ע"ב], ועיין לעיל סימן ק"מ סעיף י"ג דהנה: סימן קנו סמ"ע סק"ד ד. דקוטרה. ג"כ, אף דהרא"ש [ב"ב פ"א ס' ב'] כתב דהכא דמי לקוטרה וצ"ל הכא, מ"מ לא הו' כ"כ ממש. [פרישה סעיף י']. ועיין פרישה [שם] מה שמירך עוד. ומהרי"ק [שם] [בבד"ק חס] כתב גם הכא קנו ומחלו זה לזה מהני, ועיין משנות מהרי"ל לית לי ס' (צ') [צ"ח]:

חידושי חתם סופר

שם [צינונים אות ג']. מהרי"ק שורש הג"ל. ג"כ, קפ"ו:

שלחן ערוך השלם <מהדורת פריעדמאן> - כה ח"מ ו (קלג - קפח) / קארו, יוסף בן אפרים (עמוד 184) 32349 הדפס מאוצר החכמה

למוד בבלי > עוז

טו. גם זה שם בפרק י' [הלכה ד'] ממנה שם דף י"ט [ע"ג] וכרבי יהודה, וכן כתב הטור [עמוד שלא] בשמו ושלוה הסכים אביו הר"ש [שם פ"א סוף סימן כא; שם דבור ראשון בדעת הר"ק שם ו, א ודקיימא לן בעירובין מו, ב דהלכה כרבי יהודה לגבי רבי מאיר]: טו. משנה שם [דף כ"א ע"א] [וכרבי יוסי ואפיסקא צמחא שם כותיה] [כ]: ח. מימרא דרב יוסף שם: ח. טור עמוד שלא: ית. כאצ"י שם דלפני דלפני לא מפקדין: יט. שם צמחה:

ציונים לרמ"א

עם ציונים מהש"ך

יח. טור [עמוד שלא; מרדכי שם רמז תתה בשם ר"י ב"י שם ד"ה והאידנא, בשם רא"ש שם פ"א סימן כג]:

הגהות והערות

יח. העטם המוצא צ"ן נמצא גם בצמח"ן שם: כ. נוסף צמחדות וילנא תר"מ: כא. כן הוא בש"ך ממהדורת אמ"ד תע"א, אך בדפוס"ר הנוסח "דכיון דלנו":

יד שיקוץ וקוצץ. העוזה כוכבים אחר המכירה, ואין צריך להיות קוץ בשעת המכירה: טו לא ימכור בו. ואף צמח"ן לארץ: טז אב"ד לא בו. כתב צ"י [עמוד שלא ד"ה ולא] ונראה דלמכור אפילו לדירה שרי, כיון שקנאו העוזה כוכבים ואין לישראל זכות בו, אף על פי שמכנים בו העוזה כוכבים אלילים לית לן בה, ע"כ. וכתב הצ"ח [עמוד שלא דבור ראשון] ופשוט הוא, שכן מוכח לשון המשנה [עבודה זרה כא, א], ע"כ. וכן משמעות הפוסקים, וכן מוצא דדברי הר"ש שצ"ק שאלה זה: יז כיון שאין נוהגין בו. קשה, דהא חזינן דמכניסים עבודה זרה צמחיהן

טו אין מוכרים להם [טו] בארץ ישראל כל דבר המחובר בגון אילן וקמה [טו] אבל מוכרים על תנאי יד שיקוץ (י) וקוצץ: טו (ו) אין מוכרים להם בתים ושרות בארץ ישראל אבל משכירים להם בתים ולא שדות ובסוריא מוכרים בתים ומשכירים שדות ובחוצה לארץ מוכרים אלו ואלו:

י טו לא ימכור ולא ישכיר (ז) לשלשה גוים ביחד * בשכונת היהודים אבל לאחד או ישכיר הוא לאחרים:

י י"ט [י"ז] אף במקום שהתירו להשכיר לא התירו אלא לאוצר וכיוצא בו טז אבל לא (י"ב) לדירה מפני שמכנים לתוכו אלילים בקבע: הגה (י"ב) והאידנא נהגו להשכיר אף לדירה יז כיון שאין (י"ג) נוהגין להכניס עבודה זרה צמחיה

נומנים מס מקרקעות שלנו להעוזה כוכבים אינו מיוחד הצית לישראל, ומציאו הצ"ח [שם ד"ה ומ"ש והאידנא]. וכן צמחדות סוף פרק קמא דעבודה זרה [כא, א] ד"ה אף צמח"ן כו' מוכח להדיא לשיטת ר"י ורבינו חיים ולשיטת ה"ר אלחנן שהציאו התוספות צמחדותם דאפילו מכנים צמח"ן עבודה זרה מותר להשכיר צמח"ן לארץ, ע"כ (וכן המרדכי שם רמז תתה והאגודה שם סימן יג הציאו שיטת ר"י ורבינו חיים צמח"ן), וכן משמע להדיא צמח"ן סוף פרק קמא דעבודה זרה [ג, ב ד"ה מתנין]:

ערך להם למהריק"ש

כתיב - מפני בו. פירוש כמגילת נבך:

ביאור הגר"א

בית הבחירה למאירי מסכת עבודה זרה דף כא עמוד א

ולענין פסק אף על פי שסוריא מטעם ראשון אנו באים בהפקעת קדושתה הלכה כר' יוסי בענין מכירה ושכירות ופ' בגמ' התר זה ר"ל מכירת בתים בסוריא ושכירות בארץ ישראל דוקא שלא יעשה שכונה והוא שימכור שלשה בתים בשורה אחת לשלשה בני אדם מאותם שהזכרנו ענינם הואיל ושלשה הם ואין מפסיק ביניהם אי אפשר להם בלא ע"ז ואף על פי שאם ימכרם לאחד רשאי הוא למכור השנים לשנים אין חוששין לכל זה דאלפני דלפני לא מפקדין הא בשדות מיהא אין בהם דין שכונה כלל.

לבוש יורה דעה סימן קנא סעיף ט

מיהו אף בחוצה לארץ אמרו חכמים ז"ל שלא ימכור ולא ישכיר בתים לשלשה גוים ביחד בשכונת היהודים, כדי שלא יעשו אגודה וקנוניא ביחד להזיק את היהודים, ועובר הישראל משום לפני עור וגו', אבל לאחד או לשנים לא אסרו למכור או להשכיר כל מה שירצה אפילו הרבה, ולא חיישין שמא ימכור הוא או ישכיר עוד לשנים אחרים, דאלפני מפקדין ואלפני דלפני לא מפקדין.

אוצר מפרשים

שלא קפיד על שכונה אלא בארץ ישראל. וכן נראה לענ"ד מסיפור של הגמרא [עבודה זרה כא, א] שקבעו דברי רב יוסף שלא יעשו שכונה, אחר מימרא דשמואל דהלכה כרבי יוסי, והיינו משום דלרבי מאיר לא משכחת להאי דינא, דלרבי מאיר [שם סוף כ, ב] אפילו לחד עובד כוכבים אסור בארץ ישראל אפילו להשכיר. ואמנם ממה דמקשה שם [כא, א] וליחוש דילמא אויל האי ישראל ומזבין וכו', משמע דקאי בחוץ לארץ, דאי בארץ [ישראל] ליכא היתר זבני כלל. אבל בלימוד הישיבה הוכחתי גם מזה שיטת הרמב"ם, ודו"ק:

י (ש"ך פ"ק טו) אף בחוץ לארץ. אמת שכן מוכח מדברי הטור [עמוד שלא] שהרי לשון הטור כמו לשון שו"ע לא ימכור ולא ישכיר בו, והטור לא הזכיר סוריא כלל ואם כן לא הזכיר מכירה אלא בחוץ לארץ. אבל לפי מה שנראה לענ"ד מסיפור לשון הרמב"ם [עבודה זרה] בפרק י"ד הלכה ג' שהזכיר דין זה שלא יעשו שכונה באמצע דבריו, וז"ל, ומשכירין להן בתים בארץ ישראל ובלבד שלא יעשו שכונה, ולא הזכיר דין זה בתחילת דבריו כשכתב ובסוריא מוכרין להן בתים, או שהיה לו להמתין בדבר זה עד סוף דבריו שכתב בחוץ לארץ, יעניין שם, מזה משמע

טו. גם זה שם בפרק י'
[הלכה ד] ממנה שם דף
י"ט [ע"ג] וכרבי יהודה,
וכן כתב הטור [עמוד שלא]
בשמו ושלוה הסכים אביו
הרא"ש [שם פ"א סוף סימן
כא; ב"י שם דבור ראשון דעת
הרי"ף שם ו, א ודקיימא לן
בעירובין מו, ב דהלכה כרבי
יהודה לגבי רבי מאיר]:
טז. משנה שם [דף כ"א
ע"א] [וכרבי יוסי
[ואיפסיקא בגמרא שם
כזותיה]:
יז. מימרא דרב יוסף שם:
*טז. טור עמוד שלא:
יח. כאב"י שם דלפני
דלפני לא מפקדין:
יט. שם במשנה:

ציונים לרמ"א

עם ציונים מהש"ך

יח. טור [עמוד שלא; מרדכי
שם רמז תתקנ"ג ר"י; ב"י
שם ד"ה והאידנא, בשם רא"ש
שם פ"א סימן כג]:

הגהות והערות

טעם המוצא בר"ן
f גם ברמב"ן שם:
יח. במהדורת וילנא
תר"מ:
כן הוא בש"ך
רמ"א ח"ד מע"א,
פיו"ר הנוסח "דכיון
דלפני":

יד שיקוין וקוצין. העוזה כוכבים אחר המכירה, ואין צריך להיות קוץ בשעת המכירה: טו לא ימכור בו'. ואף צמח לארץ: טז אב"ל לא בו'. כתב ב"י [עמוד שלא ד"ה ולא] ונראה דלמכור אפילו לדירה שרי, כיון שקנאו העוזה כוכבים ואין לישראל זכות בו, אף על פי שמכנס בו העוזה כוכבים אלילים לית לן בה, ע"כ. וכתב הב"ח [עמוד שלא דבור ראשון] ופשוט הוא, שכן מוכח לשון המשנה [עבודה זרה כא, ב], ע"כ. וכן משמעות הפוסקים, וכן מוצא בדברי הרא"ש שנס"ק שאתר זה: יז כיון שאין נוהגין בו'. קשה, דהא חזקין דמכניסים עבודה זרה צנתייהן

אפילו בקצב, ודוחק לומר דכיון דעוזה כוכבים צומן הזה לאו עוזה עבודה זרה לילולין הן לא מיקרי אליל שלהם עבודה זרה. ואפשר צומן הר"ב לא היו נוהגים להכניס עבודה זרה צנתייהם בקצב כמו שכתבו הרא"ש [שם פ"א סימן כג] וטור [עמוד שלא] צנתייהם. אבל לפענ"ד נראה דסמכין אלאידך שניא שכתב הרא"ש [שם ח"א], ועוד נהי דלדין שירות לא קניא, כיון שיד האומות תקיפא וצדיניהם שירות ליומא כמכר, ואף אם נפל צימו של משכיר אינו יכול להוציא, הוי כמכר, עכ"ל. וכן כתב ראשון [סימן רנ"א] דאפילו מכניסים עבודה זרה צנתייהם שרי משום דכיון דלאנו

נומנים מס מקרקעות שלנו להעוזה כוכבים אינו מיוחד הצית לישראל, ומציאו הב"ח [שם ד"ה ומ"ש והאידנא]. וכן במסופות סוף פרק קמא דעבודה זרה [כא, ב] ד"ה אף במקום כו' מוכח להדיא לשיטת ר"י ורבינו חיים ולשיטת ה"ר אלחנן שהציאו התוספות צנתייהם דאפילו מכניס צמח עבודה זרה מותר להשכיר צמח לארץ, ע"כ (וכן המרדכי שם רמז תתקנ"ג והאגודה שם סימן יג הציאו שיטת ר"י ורבינו חיים צנתייהם), וכן משמע להדיא בהר"ן סוף פרק קמא דעבודה זרה [ג, ב ד"ה מתנין]:

י' י"ע [י"ד] אף במקום שהתירו להשכיר לא התירו אלא לאוצר וכיוצא בו טז אבל לא (י"ב) לדירה מפני שמכניס לתוכו אלילים בקבע: הגה (י"ב) והאידנא נהגו להשכיר אף לדירה יז כיון שאין (י"ג) נוהגין להכניס עבודה זרה צנתייהם

נומנים מס מקרקעות שלנו להעוזה כוכבים אינו מיוחד הצית לישראל, ומציאו הב"ח [שם ד"ה ומ"ש והאידנא]. וכן במסופות סוף פרק קמא דעבודה זרה [כא, ב] ד"ה אף במקום כו' מוכח להדיא לשיטת ר"י ורבינו חיים ולשיטת ה"ר אלחנן שהציאו התוספות צנתייהם דאפילו מכניס צמח עבודה זרה מותר להשכיר צמח לארץ, ע"כ (וכן המרדכי שם רמז תתקנ"ג והאגודה שם סימן יג הציאו שיטת ר"י ורבינו חיים צנתייהם), וכן משמע להדיא בהר"ן סוף פרק קמא דעבודה זרה [ג, ב ד"ה מתנין]:

בית הבחירה למאירי מסכת עבודה זרה דף כא עמוד א

ולענין פסק אף על פי שסוריא מטעם ראשון אנו באים בהפקעת קדושתה הלכה כר' יוסי בענין מכירה ושכירות ופי' בגמ' התר זה ר"ל מכירת בתים בסוריא ושכירותן בארץ ישראל דוקא שלא יעשה שכונה והוא שימכור שלשה בתים בשורה אחת לשלשה בני אדם מאותם שהזכרנו ענינים הואיל ושלשה הם ואין מפסיק ביניהם אי אפשר להם בלא ע"ז ואף על פי שאם ימכרם לאחד רשאי הוא למכור השנים לשנים אין חוששין לכל זה דאלפני דלפני לא מפקדין הא בשדות מיהא אין בהם דין שכונה כלל.

לבוש יורה דעה סימן קנא סעיף ט

מיהו אף בחוצה לארץ אמרו חכמים ז"ל שלא ימכור ולא ישכיר בתים לשלשה גוים ביחד בשכונת היהודים, כדי שלא יעשו אגודה וקנוניא ביחד להזיק את היהודים, ועובר הישראל משום לפני עור וגו', אבל לאחד או לשנים לא אסרו למכור או להשכיר כל מה שירצה אפילו הרבה, ולא חיישין שמא ימכור הוא או ישכיר עוד לשנים אחרים, דאלפני מפקדין ואלפני דלפני לא מפקדין.

אוצר מפרשים

שלא קפיד על שכונה אלא בארץ ישראל. וכן נראה לענ"ד מסיפור של הגמרא [עבודה זרה כא, א] שקבעו דברי רב יוסף שלא יעשו שכונה, אחר מימרא דשמואל דהלכה כרבי יוסי, והיינו משום דלרבי מאיר לא משכחת להאי דינא, דלרבי מאיר [שם סוף כ, ב] אפילו לחד עובד כוכבים אסור בארץ ישראל אפילו להשכיר. ואמנם ממה דמקשה שם [כא, א] וליחוש דילמא אויל האי ישראל ומזבין וכו', משמע דקאי בחוץ לארץ, דאי בארץ [ישראל] ליכא היתר זביני כלל. אבל בלימוד הישיבה הוכחתי גם מזה שיטת הרמב"ם, ודו"ק:

י (ש"ך פ"ק טו) אף בחוץ לארץ. אמת שכן מוכח מדברי הטור [עמוד שלא] שהרי לשון הטור כמו לשון שו"ע לא ימכור ולא ישכיר בו', והטור לא הזכיר סוריא כלל ואם כן לא הזכיר מכירה אלא בחוץ לארץ. אבל לפי מה שנראה לענ"ד מסיפור לשון הרמב"ם [עבודה זרה] בפרק י"ד הלכה ג' שהזכיר דין זה שלא יעשו שכונה באמצע דבריו, וז"ל, ומשכירין להן בתים בארץ ישראל ובלבד שלא יעשו שכונה, ולא הזכיר דין זה בתחילת דבריו כשכתב ובסוריא מוכרין להן בתים, או שהיה לו להמתין בדבר זה עד סוף דבריו שכתב בחוץ לארץ, יעניין שם, מזה משמע

(6) צבא צמרא דף ח.
(7) [שם דף ז: ת.].
(8) תוספתא פ"א ה"א
עיי"ש, (7) ע"י תוספות
כחוצות לא. ד"ה אלמנה
וכו', (8) קדושין מז:
וש"כ, (9) כחוצות מט:
ע"ש תוס'. קדושין מז:
(10) ב"ב נד. (11) בסוף
העמוד, (12) לקמן ע"ב.

(א) רש"י ד"ה ואם לאו
וכו' כשכלת' הקציצה
כ"ל והס"ד: (ב) ד"ה
לכריא הד"א עם ד"ה
ואפי' מרבנן וכו' ששומין
בו שקורין כ"ל ומצינו
משקין נמחק:

(א) כִּי נִשְׁאוּ מִבְּתֵיחֵיהֶם
לָהֶם וּלְבָנֵיהֶם וְהִתְעַרְבוּ
יָדָע הַקֹּדֶשׁ בְּעַמִּי
הָאֲרָצוֹת וְיָד הַשָּׂרִים
וְהַפְּגָמִים הָיְתָה בַּמַּעַל
הַזֶּה רִאשׁוֹנָה: (עזרא ב.)

(ב) וְעִשִּׂית הַשָּׂר וְהַפּוֹב
בְּעִינֵי יְיָ לִמְעַן יִסְבֹּךְ
לְךָ וְכֹאת וְיִרְשֶׁת אֶת
הָאָרֶץ הַגְּבוּלָה אֲשֶׁר
נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם:

(דברים יח.)

[א] בדפדפ"ר נוסף: **האי**;
[ב] דפדפ"ר: **קפו**; **[ג]** כמו
 אכלסא **פ**, המוק עם,
 עיור (גליון); **[ד]** זו היא
 גיוסת דא"ש אבל
 הדי"ר **ל** גרס "אמר רב"
 (גליון); **[ה]** רבא אלפס
 (איתא) **רב** נחמן וימאן
 רביה לפי רתי ועי
 תוספות (גליון); **[ו]** צ"ל
אם (באה"מ); וכן
 באריז ובקצת כתי"
 נהא להוסיף **עשירין**
 ותחתיה **אם** (באה"מ);
[ז] צ"ל **זבן** (רש"ל); וכן
 בבתי"א וכן בסמוך;
 נגדלי **שיכיל** (מגזור
 בדש); **[ח]** דבש ממר מגיה
ל **הקדא**;

ליקוין עניינה. שזה היה אותו יער עצום של פריק רופילא ולא הימה דו צמעל כלל לכך קילל: **האי** מאן דאחויק בברקתא דנהרא. קינל צטוסקא מן המלך דפ"י צנוטערס ולהכי קאמור דאחויק ולא קאמור דוצין כדאמרין לקמן וצין^פ צמאחיס^ה וצין

ראו **אז** **א** **מסתג** **ידו**. אכן להם מהלך צעבר זה והולכין על כרחן שפתו השנית שהרי על כרחן כשהולכין כנגד היער של עבו"ם ילכו בשפתו השמיה ולכשיגיעו כנגד שלי למה יטריחו לעצור את רוח המים והרי הן צריכין לחזור ולעצור כל אחר כשכלתה הקצירה (6):

ואי לא לא מיסתגי להו רבה בר רב נחמן
הוה קא אזיל בארבא חזא ההוא אבא דקאי
אגודא דנהרא אמר להו^א דמאן אמרו ליה
דרבה בר רב הונא אמר^ב ויד השרים והסגנים
היתה במעל הזה ראשונה אמר להו קוצו
קוצו^ג אתא רבה בר רב הונא אשכחיה דקייץ
אמר מאן קצייה תקיץ ענפיה אמרי כוליהו
שני דרבה בר רב הונא לא אקיים ליה זרעא
לרבה בר רב נחמן^ד אמר רב יהודה *הכל
לאיילי גפא ואפילו מיתמי *אבל רבנן לא
מיט רבנן^ה לא צריכי נשירותא לכריא דפתיא
ואפילו מרבנן ולא אמרן אלא דלא נפקי
באוכלוזא^ו *אבל לאוכלוזא לא דרבנן לאו בני
מיפק באוכלוזא נינהו אמר רב יהודה לכריא
דנהרא תתאי מסייעי עילאי עילאי לא מסייעי
תתאי וחילופא במאי דמישראל תניא גמי הכי
^זחמש גנות המסתפקות מים ממעין אחד
ונתקלקל המעין כולם מתקנות עם העליונה
נמצאת התחתונה מתקנת עם כולן ומתקנת
לעצמה וכן חמש חצרות שהיו מקלחות
מים לביב אחד ונתקלקל הביב כולן מתקנות
עם התחתונה נמצאת העליונה מתקנת עם
כולן ומתקנת לעצמה אמר שמואל האי מאן
דאחזיק ברקתא דנהרא חציפא הוי סלוקי לא
מסלקינן ליה והאידיא דקא כתבי פרסאי קני
לך עד מלי צוארי סוסאי מיא סלוקי נמי
מסלקינן ליה אמר רב יהודה אמר רב^ח האי
מאן דאחזיק ביני אחי וביני שותפי חציפא
הוי סלוקי לא מסלקינן ליה ורב נחמן אמר
גמי מסלקינן ואי משום דינא דרב מצרא לא

אחי דבסמךן מפ"ת דוקא בלחין
 שהיה קרקע הפקר וקבלה חין
 המלך בטסקא לא מסלקין ליה ולרב
 נחמן דוקא ציי אחי מסלקין ליה
 שעשה יותר מדאי שלא כהוגן להחזיק
 ציי אחי אבל משום מנצרות לא
 מסלקין ליה דלא שייך כחן ועשיית
 הישר והטוב כיון שזילנא^ל לקבל מן
 המלך ולא חשו אבל במכר מודים הם
 כ"ע דשייך דינא דבר מנצרא דלא
 הוה ליה לאסוקי אדעמיה דמנצן שהיו
 הצעלים רוצים למכור ונהרדעי סברי
 דאפילו הכי שייך ועשיית הישר
 והטוב והשתא אחי עפ"ה לא דלמרי
 נהרדעי משמיה דרב נחמן בשמעתין
 אין אונאה לקרקעות דלמנצרות
 קאמר כדמוכח בכתובות צ"פ אלמנה
 (דף טז: ע"ש ושם ד"ה ה"א) דקאמר
 רבא^ל גבי טעיה השליח והאמר מר
 אין אונאה לקרקעות גבי מנצרות
 שואו כעין שליח שהמקנה לא ידע
 שלו וזהו גרר לחוק כפי הקונטרס
 דרב נחמן לית ליה דינא דבר מנצרא:
והאידינא דבתבי פרסאי. לא

[illegible]

מסלקין ליה נהרדעי אמרי ^אאפילו משום דינא דבר מצרא מסלקין ליה משום שנאמר ^בועשית הישר והטוב בעיני ה' אתא אימלך ביה אמר ליה אחיל איזבון ואמר ליה זיל זבון צריך למיקנא מיניה או לא רבינא ^אאמר לא צריך למיקנא מיניה נהרדעי אמרי צריך למיקנא מיניה ^בוהלכתא צריך למיקנא מיניה השתא דאמרת צריך למיקנא מיניה אי לא קנו מיניה ^אאייקור חוזל בירשותיה זבן במאה ושווי מאתן ^בחוינא אי לכולי עלמא קא מוזילא ומזבין יהיב ליה מאה ושקיל ליה ואי לא יהיב ליה מאתן ושקיל ליה ^גזבן במאתן ושויא מאה סבור מיניה מצי אמר ליה ^דלתקוני שדרתך ולא לעוותי אמר ליה מר קשישא בריה דרב חסדא לרב אשי ^ההכי אמרי נהרדעי משום דרב נחמן ^ואין אונאה לקרקעות זבין ליה גרויא דארעא במיצעא נכסיה ^זחוינא אי עדיית היא אי זיבורית היא זבניה זבניה ואי

למחתומים: וזמנתם לעצמה. בצפי עזמה כשנענת כנגדה אין אחר מסייעה: המקלחות ביום. מים סרוחין מי מטר: ציבי אחר. וידהיא. שמי הפרקים היה הקרקע מופקר לכל הקודם להחזיק בו ולפרוע למלך טסקא" דהוא ממ של קרקע ואם בא אחד ומוחזק על שפת המלחמה הנהר מקום שהספיות עולות לנצל וצריך מקום פני הרבה לפרוקי משאות לספיות ולטוענין מוחזק ומולאין זה החזיק לבנות עם צין או לעלוש ולרוע: צביא צי. שמקלן מקום לרשם: אב"צ פוקין. מדינה לא מסלקין ליה: והאירדני דבתי פרבא. לאותן הלוהקין שדות שבת שפת הנהר קני של השדה עד חור הנהר מאל אורח הסוס והלוהקין גורדין גורין חורן מן הנהר שלא לקלקל את מקום הרצים ואם" דלא להאכפת כל דבר מנרם כלל: ועשרה הישר הירוש. דבר שאי אמה נחסר כ"כ שתמאל קרקעות צנזום אחר ולא מטרעה על פן המצר להיות נכסיו חלוקין: אתא אימיטובי איהו. שדה היחלה לימכר אחר ובעל רשות מנן המצרן וז' וזן: נהרדעי אמרי צריך לביקני. דלא לא קנה מניה מני אחר לה משטתה הייתי בן כדי להשמידה על דמים הרחוקים לה שאם באתי אמי אלל בעגלים היה מעלה ים בדמים צבצבל שחציה עלי: השתא דאמרת צריך לביקניה מיניה. א"כ אין קניינו של ז' כלום אם אייקר או זול ארעה צרשומא דבר מנרם אייקר או זול ולא יוסיף ולא יגרע הלוהק מלקבל דמים שמתן זה כדי אייקר רוחמא דבר מנרם הוא וכי זול פסידא דבר מנרם הוא: ואי לא יהיה י"ה מאתן. דבצי דלאי הוא דלאוי: בי ביציע דנבסי. של מוכר שדות המוכר מקיפות לה מכל דל: חזיון אי עירית היא. דבר ההעשו לימכר לעצמו שאינו דומה לשאר שדות הסמוכות לה: וביניה זביני. ואין מנרני המוכר יכולים לסלקו שהרי יש ביניהן הפסק: ואי

מסורת הש"ס
עם הוספות

הגהות הב"ח

לעזי רש"י

הגהות וציורים

מוכר ב" נבסיו א'אחד. כלל מקום
 שהן זו צמורה וזו צמערב ויא"ו
 מנרני אחת מהן וערערו: ל"ת בדו
 משום דינא דבר מצרא. שלא תקנו
 חכמים ללוקח להסתלק לעשות הישר
 והטוב לצעל המצר שהוא רעה
 למוכר שזה לא יקנה השאר שימשה
 את ידו בצביל זו ויבמקום פסידא
 למוכר לא תקון דינא דבר מצרא
 כדאמר לקמן הני יצירי והני שרו לית
 בה משום דינא דבר מצרא: אריא
 אברחי לך. ואין לך ישר וטוב מזה:
 עב"ם לא בר ועשית ובר. ואין לנו
 לומר לא דבר דינא דבר מצרא ולית
 הישר והטוב אלא ללוקח שהמוכר
 אומר לו מה עשיתי לך אם ארצה
 לא למכרה לך ומהא צדי אבל
 ללוקח לאמר משוך ידך ויקמה זה:
 שבותי ודאי משבתינא ליה. למוכר
 לקבלי עליה כל אונסא דלית"ל ליה
 מחמת המעושים: משבתינא. אם מכרה
 למי שמשכנה לו: לאית בה משום
 דינא דבר מצרא. שזה שכן מלך
 מוכרן שכולן ס' שכונה צדו: למוכר
 ברוח ויא"ו בקרוב. אם המוכר
 זוכה מוכרה מפני שהיא רחוקה ממנו
 ורואה לקנות אחרת קרוב: אין בה
 משום דינא דבר מצרא. לפי שאין
 לנו להפסיד מוכר משום טוב וישר
 המלך דכסם שעלינו לעשות טוב לזה
 כך עלינו לעשות טוב לזה ואם באלו
 לעשות אחרת דדבר שמה בין כך
 ובין כך ממכר זו שהיה רואה זה
 לקנות: וכן לברנא. פשוט כסף
 גולגולתא למלך: למלך. ויבמקום. למנוח
 אלמנה והצנוח שצ"ד מוכרין בנכסי
 יתומין וכן לקצור את הממ: ב"א
 אברותא. וכיון דמשום רווחא דיתמי
 לא משהיקן למילתא פן יבעוס שוטר
 המלך וכן חסרון מזונות ויבמין הממ
 כל שכן דמשום צר מצרא לא משהיקן.
 למילת לאדוע: לאשעה (ה) ישרותין.
 מכל לאשה וכן מלשקין (י) ליה ללאו
 אורח ארעא לאהדורי ולבשק מי שיש

וְאִי לֹא אֵיעָרוּמִי קֵא מַעְרִים *מִתְנֶה לִית בַּה
מִשּׁוּם דִּינֵא דְּבֵר מִצְרָא אִמֵּר אֲמִימֵר ^אאִי
כִּתְּב לִיה אַחֲרִית אִית בַּה מִשּׁוּם דִּינֵא דְּבֵר
מִצְרָא ^בזִמְכֵּר כָּל נִכְסֵי לְאַחַד לִית בַּה מִשּׁוּם
דִּינֵא דְּבֵר מִצְרָא ^גלְּבַעֲלִים הָרָאוּשׁוּנִים לִית
בַּה מִשּׁוּם דִּינֵא דְּבֵר מִצְרָא ^דזָבֵן מַעְכוּ״ם
וְזָבֵן לַעֲכוּ״ם לִית בַּה מִשּׁוּם דִּינֵא דְּבֵר מִצְרָא
זָבֵן מַעְכוּ״ם דֹּאמֵר לִיה אֲרִי אֲבִרְחִי לֶךְ מִמִּצְרָא ^ה
זָבֵן לַעֲכוּ״ם ^ולַעֲכוּ״ם וְדֹאִי לֹא בֵּר וְעִשִׂית
הַיֵּשֶׁר וְהַטּוֹב הוּא ^זשְׁמוֹתִי וְדֹאִי מִשְׁמַתִּינִן לִיה
עַד דְּמִקְבֵּל עָלֶיהָ כָּל אוֹנְסֵי דֹאֲתִי לִיה מִחֲמַתִּיהָ
״מִשְׁכְּנַתָּא לִית בַּה מִשּׁוּם דִּינֵא דְּבֵר מִצְרָא
^חדֹּאמֵר רַב אֲשִׁי אֲמָרוּ לִי סָבִי דְּמִתָּא מַחֲסִיא
מִמִּשְׁכְּנַתָּא דְּשִׁכּוֹנָה גְּבִיהָ מֵאִי נִפְקָא מִינָּה
לְדִינָא דְּבֵר מִצְרָא ^טלְּמַכּוּר בְּרַחוּק וְלִנְאוּל
בְּקִרְבּוֹ בְּרַע וְלִנְאוּל בִּיפָּה לִית בַּה מִשּׁוּם
דִּינֵא דְּבֵר מִצְרָא ^ילְכִרְנָא וְלִמְזוּנִי וְלִקְבוּרָה
לִית בַּה מִשּׁוּם דִּינֵא דְּבֵר מִצְרָא ^{יא}דֹּאמֵרִי
נִהְרַדְעָא לְכִרְנָא לְמְזוּנִי וְלִקְבוּרָה מְזַבְנִין
כִּלְאֵא אֲכִרְחָתָא ^{יב}לֵאשָׁה וְלִיתָמִי ^{יג}וְלִשְׁתָּפִי
לִית בַּה מִשּׁוּם דִּינֵא דְּבֵר מִצְרָא ^{יד}שְׁכִינֵי הָעִיר
וְשְׁכִינֵי שָׂדֶה שְׁכִינֵי הָעִיר קוֹדֵם ^{טו}שְׁכֵּן
וְתוֹלְמִיד חֲכָם תְּלָמִיד חֲכָם קוֹדֵם קִרְבּוֹ וְתוֹלְמִיד
חֲכָם תְּלָמִיד חֲכָם קוֹדֵם אִיבְעִיָּא לְהוּ שְׁכֵּן
וְקִרְבּוֹ מֵאִי ת״ש ^{טז}טוֹב שְׁכֵּן קִרְבּוֹ מֵאִי רַחוּק
^{יז}הֵינִי זָוִי מְבִי וְהֵינִי זָוִי תְּקוּלִי לִית בִּיהָ מִשּׁוּם
דִּינֵא דְּבֵר מִצְרָא ^{יח}הֵינִי צִיירִי וְהֵינִי שָׂרִי לִית
בִּיהָ מִשּׁוּם דִּינֵא דְּבֵר מִצְרָא ^{יט}אֲמֵר אֲזִיזִל
וְאִמְרַתָּה אֲזִיזִיתִי זָוִי לֹא נִטְרִינִן לִיה אֲזִיזִל
אֲזִיזִיתִי זָוִי ^כחֲזִינִן אִי גְּבִירָא דֹּאמֵר הוּא דֹּאֲזִיזִל
וְמוֹמִיתִי זָוִי נִטְרִינִן לִיה וְאִי לֹא לֹא נִטְרִינִן לִיה

דַּע מַעֲבָב אֲמַרְי בְּתִי מְרִי בְּתִי לֹא מַעֲבָב
קָלִי דָחַד "מְרִי דֹאֲרַעַא מְצִי מַעֲבָב אֲמַרְי
אֲמַרְי דֹּאֲרַעַא אֲרַעַא לְבַתִּי וְאֲרַעַא לֹדְרַעַא
נָא דְּבֵר מַצְרָא אֲפַסִּיק מְשׁוּנִיתָא אוּ רִיבְבָא
סָ בְּה אֲפִילוּ תֵּלַם אֶחָד אִית בְּה מְשׁוּם דִּינָא
סָ דִּינָא דְּבֵר מַצְרָא "הֵנִי ד' בְּנֵי מַצְרַי דְּקִדִּים
זִי כֹלְהוּ אֲתוּ בְּהִדִּי הִדִּי פִּלְגוּ לֹה "בְּקִרְנִיזִל:
מִתְנִי

מזבנין בַּיָּא אַכְרֹתָא. אִין לַפֶּשֶׁ
דְּלִי"כ הוּא מִשְׁמַע דְּלִשְׁא
בָּלָא אַכְרֹתָא כִּי הִהוּ דְּחִשִּׁיב פ' הַנוּקָא
שְׂדוּמִיתִין לְקוּטוֹת הָלֵן מִגְלָה וְיִזְיִית וּשְׁ
יִתְיֹמִינִס (פֶּרֶק 77 כ.ב. וס) דְּפִרְקִי
לְרַב אֲשֵׁי¹⁷ דְּלֹאֲרֵן מִן מִקְוֵין כ'ו
מִדְּתַנן שׁוֹם הִיתְיֹמִינִס שְׁלֵשִׁים יוֹם
וּמִכְרִיזִין בְּצוּקָר וְעֶצֶר לִקְרָמָה בְּמִילִי
דִּיתָמִי שְׁלִרֵי הַכְּרֹה אֲלֵא וְדִלֵּא לֵכֵל
מִילִי דִּיתָמִי אִין צְרִיכִין הַכְּרֹה
וּבְשִׁמְעָתִין מִיָּרִי בְּכֶרֶן וּמוֹזִי
קְוֹרָה דְּלִשְׁא וְצוּת וְאֵס תִּתָּמֵר
לְקֹרָה פֶּשִׁיטָא דְּלִמְזוּגִין בָּלָא
אַכְרֹתָא דֹּאֲנוּ יִיְהִה מֵת מוּטָל בְּאִשְׁפָּה
כֹּל יָמֵי הַכְּרֹה וְיִי"ל דֹּאֲס לֹו לְזוּרְךָ
קְוֹרָה קִמְרִי דְּלִמְזוּגִין בָּלָא אַכְרֹתָא
כְּדִי לְפִדּוֹת¹⁸ אִי נָמִי דְּהִיֵּא שְׁמַשְׁכְּנִין
מִפְסִי יִתְיֹמִינִס עֵדָה שְׁמַכְבִּירָא קִמְ"ל:
מִשְׁמִתִּין¹⁹ יָדֵה עַד דְּרַבְבִּי

רוצה ליקח בדמים שנתן העוֹסֵם:
שְׂכִינִי הֵעִיר בּוֹ. הֵא מִלְתָּה
 דָּדִין הַקְדַּמְתָּ קִמְמִירִי
 כַּשֵּׁשִׁיחַ מְנַרְסִים וּשְׁכָן עִיר מִזְרָן
 מִזֶּה הֵעִיר שֵׁשׁ לוֹ שָׂדֶה אַחֲרֵי בִיתוֹ
 הַסְמוּכָה לוֹ וּשְׁכָן שָׂדֶה שֵׁשׁ לוֹ
 שָׂדֶה רְחוּקָה מִן הָעִיר הַסְמוּכָה לוֹ:
אַרְעָא דָּחַד וּבְתֵי דָחַד. שִׁהֲבִית
 צְבִי עַל שֵׁן קִרְקַע מִרִי
 דְּאַרְעָא מַעֲכָב שְׁלֵא יִמְכּוֹר הִלָּה עֲצִי
 וְאֲצִי כִי אִם לוֹ אֲחֵל צְבִית אֲחֵל
 בֵּית אִו קִרְקַע שְׁאִלְו עוֹמֵד לִזְרִיעָה
 לֹא שִׁיךְ דִּינָא דְּבֵר מִנְרָא דְּלֵא שִׁיךְ
 הֵחַס טַעֲמָא דְּקִאֲמֵר בְּמִקְוִן לִהְיוֹת
 מִלֵּס אֶחָד וְדוּקָא צִשְׂדֵּה שֶׁל זְרִיעָה
 שִׁיךְ הֵיטָר וְהַטּוֹב שִׁכּוֹל לְחֹרֶשֶׁה
 צְבִית אֶחָד וְכֵן פִּרְ"ת בְּתַשְׁבּוּהַ אֶחָד
 הַמִּתְחַלֵּל חֲזוֹנוֹ עַל כָּל צִדֵּי זְדִידִים
 וְלֹא מִנְחָלָא דִּין מִנְרֹט צְבִיתִים (ע):
 אֲחֵל

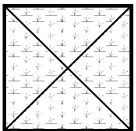
אֶרְעָא דְחַד וּבְתִי דְחַד ר' מְרִי
אִמְרִי דֶּאֱרַעָא אֶרְעָא דְחַד וְדִ
דִּיקְלִי מְרִי דִּיקְלִי לֹא מְצִי מַעֲסָה
תִּשְׁבוּ עֲדִיף וְלִית בִּהּ מִשּׁוּם
דִּדְיָקָא *חֲזִינָא אִם יִכּוֹל לְהִכְנִיחַ
דְּבַר מִצְרָא וְאִי לֹא לִית בִּהּ מִשּׁוּם
חַד מִנֵּיהוּ וְחֻבֵּן זְבִינִיָּה זְבִינִיָּה

לו קרקעות למוכר ומה שצאה^א לידה רח
שה' שומץ צה (ג) אין לנו ללקוח מש
לנא נחברר (ד) חלקו והרי הוא כשן
אלא להשיא ענה דרך ישר וטוב למוכר ש
מוכרוט וז' לו וז' שיש לו למוכר אינה
דמנחן דליה קאמר והשתא לא נראה
ולת"א ית צה משום דינא דבר מנא
קודם אי האי שכן מנחן הוא אמאי ת"ח
גבי זצין לעכו"ם עכו"ם לאו בר ועשיה
משלה גלימא דאישי"ע^ב וזוי גבי וזוי ר
טצין ותרפיין צמטצע היוצא יותא משל
הדי שרז. לוקא ומנחן שגלחו מעוהיין
רבר מצרא. דפסלדא למוכר הוא דלמנח
דאמיד הוא. שאנו אומדין אותו דאפשר
והוא צא למוכרם וזה כרץ לה טוב ש
שכן לכשיגיעו שמי עומד להסתלק מיידי
המנחן פתח צה לזרעה והלוקח כרץ צה
משוניתא. שן סלע מפסיק צה שדה וז'
פלש"י צלע"ז: אה יכור^א דהבנים המצור
אחד על מנכרו: פלגי דה בביתוי.

כ א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 סעניס הלאה יא סמגה
 עשין פז טור ווע' מ"מ
 ס' קעט סעניס יא וסעף
 77:
כד א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 יא סמגה ס' טע'עס
 סעף: 78:
כה א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 יא ס' טע'עס
 סעף: 79:
כו א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 סעף: 80:
כז א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 סעף: 81:
כח א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 יא ס' טע'עס
 סעף: 82:
כט א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 יא ס' טע'עס
 סעף: 83:
צ א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 סעף: 84:
צא א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 יא ס' טע'עס
 סעף: 85:
צב א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 יאסוהס הלאה טו מל'ה
 הלאה כ סעניס מל'ה
 הלאה יא סמגה עשין ווע' ווע'
 טע'עס יא א"ע' ע' א טעף
 ה וס' יא א' סעף הלא וס'
 קד וסע'עס יא ס' טע'עס
 יאסוהס יא ס' טע'עס
 סעף: 86:
צג א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 סעניס הלאה יא ס' טע'עס
 סמגה עשין פז טור ווע' מ"מ
 ס' קעט סעניס יא וסעף
 87:
צד א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 יא ס' טע'עס
 סעף: 88:
צה א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 יא ס' טע'עס
 סעף: 89:
צו א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 יא ס' טע'עס
 סעף: 90:
צז א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 יא ס' טע'עס
 סעף: 91:
צח א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 הלאה טו סמגה
 טע'עס יא ס' טע'עס
 סעף: 92:
צט א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 יא ס' טע'עס
 סעף: 93:
ס א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 טע'עס יא ס' טע'עס
 סעף: 94:
סא א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 הלאה יא סמגה
 טע'עס יא ס' טע'עס
 סעף: 95:
סב א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 הלאה יא ס' טע'עס
 סעף: 96:
סג א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 טע'עס יא ס' טע'עס
 סעף: 97:
סד א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 הלאה טו סמגה
 טע'עס יא ס' טע'עס
 סעף: 98:
סה א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 טע'עס יא ס' טע'עס
 סעף: 99:
סו א ב מ נ ס פ צ ק ר ש ת
 טע'עס יא ס' טע'עס
 סעף: 100:

תורה אור חשלים
(א) רָעַד וְרָע אָבִיד אֶל
תַּעֲזֹב וּבֵית אָחִיד אֶל
תִּבְּזֹא בָיוֹם אֶיךָ טוֹב
שֶׁבֶן קָרוֹב מֵאֵח רַחוּק;
[משלי כו, י]

ליקומי רש"י

[illegible]

(א) כמוצות דף
(ב) [לקמן דף כב.
(ג) פסחים קיג, (ד) ע
לקמן דף צא רע"ז
(ה) ירושלמי שבת פ"א
הלכה ו רע"ז רמ"ק
(ו) עמוד ב.

(6) גבו' מלא מורה וגו'
ועדיין: (3) שם מבע
כ"ל זאת " נמנה
(2) רש"י ד"ה וחס
וכי' שותפני לו
(7) תוב' ד"ה זכור וכ
הוא אותו דאמר כל'
ותיבת האש' נמנה
(8) ד"ה ולמדתם וכ
משמע אתם בעצמכם
(1) ד"ה אחד וכי' ש
במי לכל הפסוק
(2) ד"ה ולא וכי' דלס'
היה סופר וכי' ואת'
אמרי: (3) ד"ה ואת'
וכי' דהא קרי ליה כסו'

וְלִמְדֶתֶם אֹתָם
בְּיָיֶכֶם לְדַבֵּר
בְּבֵיתְךָ
וּבְלִכְתֶּךָ
וּבְשֹׁכֶכְךָ וּבְקוּמְךָ:
[דברים יא, יט]

[illegible]

ואספי ליה בתורה
הלעיטהו חורה
שאתה מלעיטו ואובס
מאכל [כתובות ג'
גרדי. בלע"ז פירנ"]
[בכורות ח:].

[illegible]

ואמפי צידה האכלנו והסקנו מורה
בעל כרחו כשור שנומנן (א) עליו עול
על נוארו: לא תמחיה אלא בערקה
דמטא. בלעזות של מנעלים
לומר מכה קלה של יחוק: יצור
צוואה אהבריה אינן זקוק לייסור
יותר מדאי ולא לסלק מלפניך אלא
ישב עם האחרים בצומת וסופו
לחם לב: רופא. מוהל: אומן.
מקו: דם: מועבין. עיון: מפני
שמרבה עליהן קול כנענין ויוצאין:
אסור. ידורי. מלמד מיונות:
בסופר מתא. מלמד מיונות העיר
ומושב מלמדי תחמי וזה מורה
אח כולם איך יעשו ויש שם קול גדול:
אח כולם ידעו כי יעשו ויש שם קול גדול:

מקרי דרדקי עשרין וחמשה י
ארבעין מוקמינן ריש דוכנא^י ו
דגרים ואיבא אחרינא דגרים ממ
רב דימי מנהדרעא אמר כ"ש
רבא הני תרי מקרי דרדקי חד
דגרים ולא דייק^י שבשתא ממזי
ולא גרים^י א שבשתא כיון דע
וכל ישראל עד הכרית כל

ו"ל דהסם בחזר אחרת שרי א"י ממ
ואל בגרדי ים הרבה וואלץ ונקנץ ש
וא"ל דאמרי' דהגול בחרה (ב"ק דף קד
ארצות אמרי'אלי ודוק) חלקן ש
מזא. אין גראה לפרס כ
וסופר מזא כמותרין וע
מו למינקט סופר מזא ו"ן לפרס
סופר אלה גראה ממו שפ' א"י סופ
מתקנת יהושע בן גמלא ואי' י
תאמר הא אי הוה ממ
ו"ל דנפקא א"י דלא
מקרי דרדיק ב"ה יקוי. אכל פ
והיוו רמיה ללא אשתי למהד
סך

כא.

לחמור רב יוסף (הפנמות 77 ע"ס) חרבתבדלייר עיינה היה
 בזה ביותס לינאי המלך עד דלוקיס והיושע בן גמלא בכהי
 וצדיק גמור היה כדאשכחן הכא ויהא קדמחא הסס (סע)
 קטיר קא חוילא הכא לפי שהיו
 אחרים חשודים ממנו:

ולמדתם אותם ולמדתם אתם
 יש ספרים דלא גרסי
 ולמדתם אחס ודרש מנכמיס ולמדתם
 משמע (ג) מעצמכם: **כי** מציין **בצא**
 תורה. לפי שהיה רואה צעודה גדולה
 וכהנים עוסקים צעודה היה מכוון
 לצי יומר ליראת שמים וללמוד תורה
 כדררשי' בספרי^י למען תלמד ליראה
 וגו' גדול מעשר שני שמצא לירי
 תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים
 עד שיאכל מעשר שני שלו והיה
 רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים
 וצעודה היה גם הוא מכוון ליראת
 שמים ועוסק בצורה: **כבן** שיש שבע
 שבועות כן שש צבירי כבן שבע
 ככמות: **בבציר** מבר שית דא
 תקבץ. והא דתמן במסכת אבות

(פ"ה מ"ח"ל) כן חמש שנים נתקדש
בביתו לגמרי כדאמר בכתובות
(דף ו' ע"ב) הלומד שנת פסח מן
דף אחריו ואינו מגיעו ואיכא דאמר
חבריו רצין אחריו ואין מגיעין אותו
ותרוייהו איננהו דחליש וגמיר
ואיבעית אימא הא בכתובס הוא בבבא:
אחד מבני מבוי בו"י רש"כ"א
דלא גרס מבוי פלח חזר דלא
גרס מבוי ויקשי לאבני דשרי בחצר
אחרת והיאח דעושה אדם תנות בצד
תנות של חצירו שרי (י) לכל הפחות
בחצר אחר ורצא גמי לא פליג עליה
באלה דמוקין ממני' דשריא חזר בצאותה
חזר ורצא אפרק פאלינן אף בחצר אחרת
אלא אחד מבני מבוי חזר דשרי:

וגרדי. וא"ת ומאי שנה גרדי
מבעל ריחים דחנן במתמי
דאין יכול למחות בידו ולומר אימי
כול ליש מקור הריחים וקורא הפטריס
ו"ל דמתמי בעושה לעצמו והבא
בגרדי העושה לאחרים דאיכא נכנסין
ויוצאין וא"ת הא אמרי' בסמוך הא
בר מצוה דאוקי ריחייא כ' דינא הא
מעכב עליה משום דלמר ליה קא
פסקת לחימין משמע דל לא משום
דקא פסקת לחימין היה יכול להעמיד
שם הריחים אע"ג דעושה לאחרים
ולקמן^ו נמי תימא עושה אדם חנות
בביתו חנותו של חצירו כ' דלף עבד^ז
דאיכא נכנסין ויוצאין טובא דעותק
לחלק דהאם כבר יש יוצאין ומכנסין
לריחים הראשון לא לתנות הראשון

יין כל כך שותמין לו פעם אחת וטוחין
 א (י) סופר הוא שרי להשכיר לארמאי
 שאלם צבירה ממשתמין ליה דל"ל אריא
 דהא יין ישראל רוצה לקנות מוצר:
 רול דהא לקמן^א אמר רבא מקרי דרדקי
 ומלמד כל חינוקות העיר ואמאי איצטרך
 העיר דהא קרי (ב) הכא צבייחא
 ולא הדר אם נכתב השטר שלא כדין:
 קא שראויין להשכיר להם מלמד ואם
 ש"ה יטקו ואי"כ מאי נפקא מינה
 גזי זה ותמיס צפני זה:

למד: בפר"ח דרצ"ה אקרייה זכר כדן
עה ולימדו זכר דא"כ לאו רמייה הוא:
סופר

*סיפא אתאן לתינוקות של בית רבן ומתקנת
 יהושע בן גמלא ואילך דאמר רב יהודה אמר
 רב ברם זכור אותו האיש לטוב ויהושע^א
 בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכח תורה
 מישראל שבתחלה מי שיש לו אב מלמדו
 תורה מי שאין לו אב לא היה למד תורה מאי
 דרוש^ב ולמדתם אותם ולמדתם אתם התקינו
 שיהו מושיבין מלמדו תינוקות בירושלים מאי
 דרוש^ב כי מצוין תצא תורה^ג ועדיין מי שיש
 לו אב היה מעלו ומלמדו מי שאין לו אב לא
 היה עולה ולמד התקינו שיהו מושיבין בכל
 פלך ופלך ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז ומי
 שהיה רבו כועס עליו^ד מבטיט בו ויצא
 עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן^ה שיהו
 מושיבין מלמדו תינוקות בכל מדינה ומדינה
 ובכל עיר ועיר זמכניסין אותן כבן שש כבן
 שבע אמר^ו ליה בר לרב שמואל בר שילת
 יעד שית לא תקביל מכאן ואילך קביל
 ואספי ליה כתורא ואל רב לרב שמואל
 בר שילת הכי מחית לינוקא לא תימחי אלא
 בערקתא דמסנא דקארי קארי דלא קארי
 ליה^ז צוותא לחבריה מיתיבי אחד מבני
 חצר שביקש לעשות רופא אומן וגרדי
 ומלמד תינוקות בני חצר מעבדין עליו הכא
 במאי עסקינן בתינוקות דעכו"ם ת"ש^ח שנים
 שיושבין בחצר וביקש אחד מהן לעשות
 רופא ואומן וגרדי ומלמד תינוקות חבירו
 מעבד עליו ה"נ בתינוקות דעכו"ם ת"ש^ט מי
 שיש לו בית בחצר השותפין ה"ז לא ישכירונו
 לא לרופא ולא לאומן ולא לגרדי ולא לסופר
 יהודי ולא לסופר ארמאי^י הכא במאי עסקינן
 בסופר מתא אמר רבא מתקנת יהושע בן גמלא
 ואילך^{יא} לא ממטינן ינוקא ממתא למתא אבל
 מבי כנישתא לבי כנישתא ממטינן ואי מפסק
 נהרא לא ממטינן ואי איכא תיתורא ממטינן
 ואי איכא גמלא לא ממטינן ואמר רבא^{יב} סך
 ואי איכא חמשין מותבינן תרי ואי איכא
 ססייעין ליה ממתא ואמר רבא האי מקרי ינוקי
 מניה לא מסלקינן ליה דלמא אתי לאיתרשולי
 רים טפיל^{יג} קנאת סופרים תרבה חכמה ואמר
 ס ולא דייק וחד דייק ולא גרים מותבינן ההוא
 נפקא רב דימי מנהרעדא אמר^{יד} מותבינן דדייק
 על דכתיב כי ששת חדשים ישב שם יואב
 באדום כי אתא לקמיה דדוד אמר ליה
 מאי

ומי צעושה לאחרים וצריחים ונקול הפטעס אין גנאסין ויהי
הם מציאין לו מטוה: **רמא** ^{לסופר} ארכבס אמשעל דלח
הארי צבי שירות דוצין ^{לר} ארעא לעבוד ארכבס אמשעל דלח
הארי צבי שירות דוצין ^{לר} דהסם שפיראל רחא לקנות אכל
הסופר מחא היינו מלמד חינוקות אל כל העיר דארכא קוטלין
יון כיון דאשטענין דמקרי דרדקי היי פסדא דלח דהר ה"ה
כפ"ה דהמקל ^{צ"מ דף קט:} סופר מחא מפקדא
מחא חותם טטרות העיר ולחא חש"י לו לקמן פסדא
מחא מפקדא ^{מחא} וכוון שיש כאן כ"ה
מן להו למחא אחריתי יטטרות מלמד צפני עמאן כיון דל
צ"ב מלמד חינוקות חאדקן מחא היי יטלין להאשיר חתים
מחא אין צמי העיר יטלין לחא היי אחר להאשיר חתים
מחא היי חתומיה וצ"י אכל אזי אחר להאשיר חתים חתים
מחא היי חתומיה וצ"י אכל אזי אחר להאשיר חתים חתים

בכל פלך ופלך: ואי מפיסקי בהרא לא מוטינין. דאיכא למיחש דלמא יהא ר' נסח צר סומכין דיהוה בחבלו ועוברין אבל התיקיות שאין בהן דעת למפוק לרב משכירתו כדי לשכור אותו ריש דונסא אלא מסייעין ליה ממתא הצבור ודגריס כותרי לא מסלקי ל' ארבע שרולי. כל שכן דמוחביני לאו הנהיה שיהוה ויהי וסלקן ממוחב. ממוחבא דהרבא משום קנאות סופרים ורובני חזמה שיהוה

[illegible][illegible]

ג. גשר עשוי מנסר צר
צד כ"ה תלמידים יכול
דלא גריס כל כך דאי
יכי דסלקי להו מקמיה

(נו) **לח** הקונה מן הגוי וכו'. בהמקבל (שם) זמן מגוי וזמן לגוי לית ביה משום דינא דבר מנרא זמן מגוי דלמיר ליה אריא אברתי ממנרן. ופירש רש"י ואין לך ישר וטוב מזה: כפירוש לאשה וליתמי ולצעלים הראשונים אלא הא כדליתיה והא [[יא]](יב) **ובתוב** במדלי (סי' עז) בתשובת הר"ם (ד"צ סי' קכ) כדליתיה ודוק:

עמ' 203) וכל היכא דזמן מגוי כיון דהוליא הית מכת הגוי שאין הית חלוט עוד אף על גב דחוזר ומשכירה לאותו גוי או לגוי אחר שמירות לא קנאה ולית זה משום דינא דבר מנרא. כלומר דכיון דגוף הקרקע אינו של גוי הרי הוא מסולק משם ופיר מלי למימר אריא אברתי ממנרן כיון שצדו לסלקו עיין במה שכתבתי לעיל בסמוך (ממ"י יא):

בזא) [[טו]](יג) **בית** גוי

הממושכנת צד ישראל וצד ישראל אחר וקנאה מהגוי כתבו התוספות צפרק וזהו נשך (עג: ד"ה נטר) שהמשכן מוילאה מידו ואכתבנו לקמן בסימן זה (ספ"ח):

(נח) **למכור** מן הגוי וכו'. שם זמן לגוי גוי לאו צד ועשית הישר והטוב הוא שמותי ודאי משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסא דלתי ליה מחמתיה. ופירש רש"י גוי לאו צד ועשית הישר הטוב ואין לנו לומר על דינא דבר מנרא ועשית הישר והטוב אלא ללוקח שהמוכר אומר לו מה עשיתי לך אם ארנה לא אמכרנה לך ותהא צדי אצל ללוקח נאמר משוך ידך ויקחנה זה: שמותי ודאי משמתינן ליה. למוכר לקבלי עליה כל אונסא דלתי ליה מחמתיה: [[יב]](יד) **ובתוב** הרא"ש (סי' כח) והא דאין משמתינן עד שיבא היזק וינדוהו (או) [אז] [עא] עד שיפרע לו משום שהחמירו חכמים לקונסו שיכתוב לו שטר שעבוד על נכסיו ויחול השעבוד מעמה ומעכשיו. משמע מדבריו שאם לא קבל עליו כל אונסא דלתי ליה וצא לו נזק מהגוי שחייב לשלם עב. אצל הר"ן (ד"ה אלא) ובעל נמוקי יוסף (סד: סוף ד"ר) כתבו בשם הראש"ד (צ"ק קיד ד"ה משמתינן) משמתינן ליה עד דמקבל וכו' שמע מינה דכל היכא דלא קבל עליה אף על גב דלתי ליה אונסא לא מחייבי צד עד דמקבל עליה דגרמא צנזקין הוא ופטור (צ"ק ס). ומדברי הר"ן נראה דהרא"ה גם כן סובר כן וצפרק י"צ מהלכות שכנים (ה"ו) כתב הרצ המגיד שהרמב"ן (צ"מ קס: ד"ה שמותי) והרשב"א (צ"ק קיד. ד"ה משמתינן) עג הסכימו לדעת הראש"ד ז"ל. וכן כתב המרדכי בהגות קמא (צ"ק סי' קטו) עד גב הזורק מטבע של חברו לים הגדול וכו'. ולענין הלכה כיון דכל הני רבנותא מסכימים לדעת אחת הכי נקטינן: [[יג]](טו) **ובתוב** צעל נמוקי יוסף בהמקבל (שם) גב זמן לגוי בשם צעל העיטור (אות מ מדרת קרקעות סה ע"ד) דהוא הדין לשכירות לגוי משמתינן ליה עד דמסלק ליה או עד דמקבל עליה כל אונסא דלתי ליה. וכן כתבו התוספות (צ"צ כה. ד"ה ולא לסופר) והרא"ש (סי' יא) צפרק לא יחפור:

(נט) **ובתוב** גאון (קפב) עה) וכו'. כן כתב העיטור (שם) בשם גאון וכתביו הגהות צפרק י"צ מהלכות שכנים (אות ט). פרישה

פרישה

(נו) בגון **לאשה וליתמי** כו'. יתבאר בסמוך (ספ"ט): **ומ"ש** ורשותפין. ר"ל המשותף עמו בסחורה וכמ"ס לקמן (ספ"ט) דאילו שותף צלותו קרקע כבר נתבאר לעיל (ס"ה) דמלי לסלק אפילו המלך שכתב קנהו: (נו) הקונה מן הגוי אין כו'. בגמרא שם דלמיר ליה אריא אברתי ממנרן. ופירש רש"י ואין לך ישר וטוב גדולה מזה: (נח) **מכרה** לגוי. שם בגמרא: **לאו** בר דינא דמיצרא הוא.

דרישה

(נח) **אבל** משמתינן ליה **למוכר** כו'. וכתב הרא"ש לכך משמתינן ליה מהשתא ולא ממתינן ליה עד שיבא לו היזק משום שהחמירו חכמים עליו לקנסו כדי שיקבל עליו ויכתבו שטר על נכסיו מהשתא ויהא שעבוד הניזק על נכסיו מהשתא. וכתב בית יוסף משמע מדבריו שאם לא קיבל עליו כל אונסא דלתי ליה ובא לו נזק מהגוי שח"ל

הגהות והערות

[ע] **טובא** להלן ספ"ט ועב: [עא] תוקן ע"פ לשון הרא"ש: [עב] עיין מאירי ב"מ קח ע"ב ד"ה לקח דכתב בזה"ל לפי דרכך למדת שעד שלא קבל עליו כן וגודמן לו נזק מחמת הגוי אין זה חייב בכך ואף אין משמתינן אותו עד שישלם שאם כן לא הוצרכו לשמתו שיקבל עליו כן. ועיין ב"ח בבית דברי הראב"ד דנודי זה לא הוי כדי שיקבל עליו כל אונסא וכו' מוכן סברת המאירי דאין מנדין בשעת הנזק רק בשעת המכירה. ולפי"ז מבורר מדברי הרא"ש דחייב מדינא דאל"כ אין לגדות בשעת ההיזק, ועיין כנה"ג הגב"י אות סה: [עג] **וע"ע** שו"ת הרשב"א ח"ה סימן קצד ד"ה ומיהו מסתברא וסוף סימן רפח: [עד] **וע"ע** מרדכי ב"ק סימן קס-קסא דמביא תשובת מהר"ם (ד"פ סי' תצה) דשם לכאורה משמע דחייב מן הדין ועיין שו"ת מהריב"ל ח"ב סימן סו ור"ג סימן קיח: [עה] בן ציון כנה"ג הגה"ט אות עט:

(ס) יש מהגאונים וכו'. עיין צעטור (דף ק' ע"ג) האריך בזה ולכאורה משמע דסבירא ליה כמו שכתבתי לדעת הרא"ש דאף על ואנן נקטינן כדעת הרא"ש שהיא כדעת המוספות בשם ר"י פי שלא קבל עליו חייב לשלם כל אונסא דמתיליד ואפשר דביקבל עליה ורצונו חס ועיין לעיל בסמ"ק קנ"ו וזמנה שכתבתי לשם סעיף א': מיירי ואפילו הכי פטור הבן מהזיק דמתיליד אחרי מות אביו משום כתב צעטור בשם מהרש"ל אס הישראל מפיס לגוי דקאמר הגוי אנה אעציד דיניכס וזהו דרעא לזר מנרא ולא צ"י מנרן לזוני לית דינא לשמותיה:

הבן לשלם במה שירש מאביו אבל אם לא בא הנזק בחייו לא קנסו לבן אחריו לשלם מה שיזיק הגוי: (ס) מא י"ש מהגאונים שכתבו שאפילו אם אינו מוצא ישראל שרוצה לקנותה וגם המצרין אין לו במה לקנותה אפילו הכי אינו רשאי למוכרה לגוי אפילו שהוא עני ואין לו מה יאכל יתפרנס מן הצדקה ואל יגרם היזק לחבירו. ויש מחלקים היכא שאינו מוכרה לפרנסתו אלא להרויח כגון לקנות אחרת יותר טובה או יותר קרובה אז אינו רשאי למכור לגוי אפילו אינו מוצא ישראל שרוצה לקנותה אבל הרוצה למוכרה בשביל פרנסתו ואינו מוצא ישראל שרוצה לקנותה יכול למוכרה לגוי ויקבל עליו אונס שיכא מהגוי. אבל אדוני אבי הרא"ש ז"ל כתב והוא שיכול למוכרה לישראל באותם הדמים שקנאה הגוי אבל אינו חייב למוכרה לישראל בפחות ואי חזינן שהגוי מכין לקנות במצר ישראל כדי להשחית נחלתו כגון בשכונת היהודים או שיש ערמה בדבר הכל לפי ראות הדיין ע"כ: (סא) מב המוכר שדה רע כדי לקנות בדמים שדה יפה או שמכר מקום רחוק כדי לקנות מקום קרוב לית ביה משום דינא דבר מצרא שמא בינתים שיודיע למצרין יקנה אחר אותו

כתב המרדכי בהמקנל (פי' שג) שדעת ר"י כדעת הגאונים עט: ויש מחלקים. סברא זו כתובה צעטור (שס סו). בשם רצונו משה בר מנחם: אב"ד אדוני אבי ז"ל כתב. בהמקנל (ס' כח): והוא שיבדל למוכרה וכו'. וכן כתבו המוספות שם (קס: ד"ה משמיעין) גם כן וכן כתב המרדכי בפרק הנזכר בשם יש מפרשים וכן פירש (ר"ס) [רבי משה] פ הלכה למעשה דאס המצרין אינו רואה לקנות מוכרה לגוי. וכן כתב העיטור (שס) בשם מהרש"ל וכתב דהי מסתברא. וכן כתבו הגהות בשם רצונו חס צפרק י"צ מהלכות שכנים (ד"ק ה"ו) דאס אין ישראל רואה לקנותו יכול להשאיל ולהשכיר ולמכור כדאמרין בלא יספור (צ"צ כה). לא ישאלנו ולא ישכירונו לסופר ארמאי משמע הא לארמאי שאינו סופר מותר סמ"ג (עין פק קס"ג) ותוספות (צ"ק קיד. ד"ה עד) וריב"ז ר"ה לחלק בין קנייה לשכירות וריב"ז פירש אפילו הודיע למצרין ולא חפץ לקנותו משמיעין ליה ואין נראה לר"י (צ"צ כה. תורה ולא) אלא כדברי רצונו חס עכ"ל: [בדק הבית] וצ"ענין הלכה נקטינן כדברי המוספות והרא"ש ורבותא דסבירי הכי [עד כאן]: ואי חזינן שהגוי מכין וכו'. גם זה מדברי הרא"ש שם. וכתב רצונו ירוחם (נ"א ח"ד מ ע"ד) ואי חזינא שהגוי מכין לקנות ומעלה שכרה כדי להשחית נחלתו הכל לפי ראות עיני הדיין:

(סא) מב המוכר שדה רע וכו'. בהמקנל (קס): למכור צדוק ולגאול צקרו צרע ולגאול ציפה לית ציה משום דינא דבר מנרא. ופירש רש"י למכור צדוק. אס המוכר הוא מוכרה מפני שהיא רחוקה ממנו ורואה לקנות אחרת צקרו: אין צה משום דינא דבר מנרא. לפי שאין לנו להפסיד למוכר משום טוב וישר דמלך שאלו נעשות איחור דבר שאלו בין כך ובין כך תמכר זו שהיה רואה זה לקנות. ויתבאר זה יפה בסמוך גבי המוכר כדי לפרוע מס וכו' (סס"ג) עיין עליו. וכתב צעטור (אות מ מכירת קרקעות סו). ומסתברא רע הידוע ויפה ידוע קאמר שהוא ניכר לכל אצל רע לזה ויפה לזה יפה לזה ורע לזה לא עכ"ל:

פרישה

(ס) אין לו במה לקנותה. פירוש אפילו פחות מכדי שווה שנתן לו הגוי וק"ל: אפילו הכי אינו יבדל למוכרו לגוי. פירוש אפילו אס רואה לקבל עליו כל אונסא דמתיליד לשכנו מכל מקום לא יחא לשכנו בתשלומי הדין. וכן מוכח ממה שכתב רצונו חס מלקים דאס מוכר לזכר פרנסתו מותר כשמוקנל עליו כל אונסים ש"מ דלהגאונים אפילו קבלה לא מהני לעשות קן לנחלתה: אב"ד אדוני אבי ב"י. שם: באותם דמים שקנאה ב"י. פירוש ודוקא שהגוי אינו מעלה אותה בדמים אלא

דרישה

(נט) לא קנסו לבן אחריו ב"י. כתב בית יוסף לכאורה משמע דסבירא ליה כמו שכתבתי לדעת הרא"ש דאף על גב שלא קיבל עליו חייב לשלם כל אונסא דמתיליד ואפשר דביקבל עליו מיירי ואפילו הכי פטור הבן מהזיק דמתיליד אחר מות אביו משום דלא מהני קבלת האב אלא למה שנעשה בחייו ומה שכתב לא קנסו כלומר דקבלה זו קנס היא ומשום הכי אף על גב שקבל לא נתחייב אלא הוא אבל בנו לא קנסוהו שיכנס בעול אותו שיעבוד עכ"ל:

חדושי הגהות

[טו] מוכר לא יכול לאשתכנעו ואפקועי כ"ל עז:

הגהות והערות

עז] תשובה זו איתא בשע"צ ח"ד שער א סימן כב (כן ציין מטה שמעון הגב"י אות מד), אמנם נראה שם דכל התשובות שם מסימן יט ואילך הם לרב שרירא גאון: עז] כ"ה שם בשע"צ וסיים שם ככל הנשבעין שבתורה נשבעין ולא משלמין משום דלא קים ליה עליה דמילתא: עז] גופה ע"פ לשון התשובה בשע"צ, ובדפוסים מאוחרים תקנו ע"פ חדושי הגהות דפוס דיהרנפורט דכולהו "בעי ליה" למגול "ולישתבעו" מאי אנס גוי מנהון "ולישתלם": עט] לבאורה צ"ל דהאי ר"י לאו היינו ר"י דמביא ב"י לקמן דסובר כהרא"ש, דהרי ר' משה דחולק שם במרדכי על ר"י ג"כ הביאו ב"י דסובר כהרא"ש. ועיין כנה"ג הגה"ט אות פא: פ] תוקן ע"פ לשון המרדכי, ובדפוס הנוסח וכן פירש "ר"ש":

(כ"ב) (ד"ר) אלא אם כן יש צד אחר כו'. נמרומת הדשן [המורבא בציונים אות ס"ב] לירק לזה הטעם שהקונה היה שותף להמוכר בחובות, ומור"ם כתב סתם שיש צד אחר בדבר שאין לסלקו, משום דס"ל כהנ"י נסעף ע"צ דמטעם שהיה שותף עמו לצד לית משום דינא דבר מנרא, וכמ"ש בסעף מ"ט, וכן עיקר ודוק.
[ג"ו כתב זימורסון]: סעף מ' (כ"ג) (ד"ר) המוכר לגוי כו'. עיין בתוס' פרק לא יתפור [ב"ב] דף כ"א ע"א ד"ה ולא לסופר ארמאי, ובהרא"ש שם [ס"י י"א], ונמע"מ פרק הגזול נמרא [פולפולא חריפתא ב"ק פ"י ס"י י"ד אות ט'] (ד"ר) (ד"ר) כ"א אונס שיבא כו'. ואם קנה מהגוי בית שאכל ישראל, יוכל להשכיר לגוי אצל לא למכור. מהרש"ל ב"ש פ"י דצ"ק סי' כ"ד, וע"ש דלזיל לטעמיה. עיין במשנה ה' לז ספר ג' סי' קי"ח *ונמשנת רמ"א סי' פ"ו דף קס"ט ע"ד ונמשנת מהרשד"ס [חור"מ] סי' רל"ג ורפ"א [קש"מ]:

בכתיב נמצא ציון זה על דברי הרמ"א

דאין המצרן שנצד השני יכול לסלקו (ס"י) ויש אומרים דאין לסמוך על זה דאלא אם כן יש צד אחר בדבר שאין לסלקו.

לט מוכרה לגוי (ס"י) גוי לאו בר דינא דבר מצרא הוא.²⁰

מ (ס"י) המוכר לגוי (ס"י) קאו שוכר לו משמתין אותו עד שיקבל עליו (ס"י) כל אונס שיבא מהגוי עד שינהוג הגוי עם בן המצר שלו בדיני ישראל בכל (ס"י) אנסו בדבר שלא בדין ישראל משלם המוכר. (ס"י) ודוקא ששמתוהו תחילה אצל אם לא שמתוהו ואירע לו אונס מן הגוי (ס"י) אומרים דפטור לשלם וכן נראה לי עיקר). (ס"י) אם בא לו היזק מכח שכונת הגוי בחיי המוכר [דמח] חייב הבן לשלם ממנה שאומר (ס"י) שלא קנסו בנו אחריו.

ציונים ומקורות (ס) מרומת הדשן סי' ש"ח. ד"מ שם. (סג) נ"י פרק המקנל דף ק"ל ע"ב ס"ד ע"ב מדפי קרי"ף. ד"מ נ"ח. (סד) ה"ן כ"מ ק"ח ע"ב ד"ה אלא ונ"י שם דף קכ"ח שם בשם הראשון ב"ק קי"ד ע"א ד"ה משמתין והגדיל פי"ג משכנים ה"ו ומלכ"י פרק הגזול קמא ב"ק סי' קט"ו. ד"מ שם. (סו) טור סעף נ"ט בשם גאון. (סז) ראה שינוי גוסטאות 19. (21) במהדורות של"ד ועוד: בדין. (22) תוספת מהדורת הסמ"ע.

תחילה. ועיין לעיל סימן נ"ה סעף א' ולקמן סימן שפ"ו סעף ג' מ"ש מור"ם מדין זה: (ס"ט) ע"ב ש"א קנסו בנו אחריו. ואף שקיבל עליו

ערך לחם

מחייב, דגרמא בנויקין הוא ופטור. (ב"י מחודש י"ד בשם הר"ן ב"ס ק"ח ע"ב ד"ה אלא, ונ"י שם ס"ד ע"ב מדפי קרי"ף. ועוד). קיבל עליו ונענו בני השכונה שהויקם, אם

דין דשייך בסוף סעף ל"ט. הקונה בצד הגוי אין המצרן שכבד השני יכול לסלקו. (ב"י מחודש י"א). סוף סעף מ'. וכל היכא דלא קביל עליה לא

מור"ם

בתראה ותמהני, שהרי כתב הרא"ש [ב"מ פ"ט סי' כ"ח] הא דאין ממתינין עד שיבא (ר) ההיזק וינדוהו אז עד שיפרע, שהחמירו חכמים לקנסו

סעף מ'. שלא קנסו בנו כו'. בב"י [סעף נ"ט] נסתפק אי מיירי דוקא בלא קיבל עליו או אפילו בקיבל עליו, ופסק בסמ"ע ס"ק ע"ב כסברא

באר הגולה

סעף ל"ט פ. גס זה שם [ב"מ ק"ח ע"ב] הדין והטעם, ודינו מנזאר בסעף שאחריו. סעף מ' ז. שם בגמ' [ב"מ ק"ח ע"ב]. ק. כ"כ בעל נ"י [ס"ד ע"ב מדפי הר"ף] שם בעל העיטור (אות מ' מכירת קרקעות), וכ"כ התוס' ב"ב דף כ"א ע"א ד"ה ולא לסופר ארמאי. ר. לא נשמתא תליא מילתא אלא בקבלת נזיקין עליו תליא מילתא, וכן הוא מפורש בכל הפוסקים הנוכרים לקמן בהג"ה [בציונים אות ס"ד]. וכמ"ס הסמ"ע [סעף א] מפני שמסתמא מכה השמתא מקבל עליו לשלם היזקו ונקט מוהר"ם שמתוהו תחילה, ועיין לקמן סימן שפ"ו סעף ג' במ"ש הרמ"א שם. ש. וכמ"ס שו"ת הסכימו הרמב"ן [ב"מ שם ד"ה שמתין] והרשב"א ז"ל [ב"ק ק"ח ע"ב ד"ה שמתין]. ת. טור סעף נ"ט שם גאון. וכמ"ס הנ"י מחודש סעף (כ"ג) [ס"ד] אם מכר אחד מצני מצני חלקו לגוי וקיבל עליה כל אונסא דלמי מתמיה, וצ"ח ואמרו שהגוי אנס אותם והפסיד ממונם ואין עליו עדים, ופסק, כיון דקנס גוי אנס הוא ומוכר לא יכול לאשטכעזי דלא קיס ליה, וכיון דבני מצני כולוהו מצני לא אמרינן דכולוהו באים לגזול, ולשטכעזי מה דגזל גוי מהם ולשטלמו, הביאו הסמ"ע [סעף ט]. א. שם [בטור] בדברי הגאון המוכר, כלומר דקבלה זו קנס היא, ואע"פ שקיבל לא נתחייב אלא הוא.

באר היטב

סעף מ' בא. שוכר. עיין [ב"מ] (ב"מ) פרק לא יתפור דף כ"א ע"א, וברא"ש שם, ונמע"מ פרק הגזול נמרא, (ונמשנת מהר"ם אלשיך סי' פ"ו). ואם קנה מהגוי בית שאכל ישראל, יוכל להשכיר לגוי, אצל לא למכור. מהרש"ל פ"י דצ"ק סי' כ"ד, וע"ש דלזיל לטעמיה. עיין במשנת ר' לז ספר ג' סימן קי"ח, ונמשנת רמ"א סי' פ"ו, ונמשנת מהרשד"ס סי' רפ"א. ש"ך [סקליה-ל"ו]: כב. ישראל. פירוש, אף על פי שצדיני גוים לא היו שלא כדון. סמ"ע [סק"ע]:

חידושי רעק"א

סעף מ' הגה. י"א דפטור. נ"ב. עיין לעיל סימן קל"א סעף ז', והוא משו"ת הרא"ש [בכל י"ח סי' ז', הוצא לשונו (נצ"י) [בסוף שם סעף ז' ז'] וז"ל:

וקיבל עליו (גזכ כל אונסא דמתייד. כו. הוא בב"י, ובסמ"ע שוהתניק חסור זה. משה"כ סק"ט

הילכך ג' חילוקים יש, חד סהדא דאסהיד לגוי והישראל אינו מודה, או שהישראל מודה רק שכפר להרויח, והוי הלוואה דליכא חילול השם בהפקעתו, ומוציאין ממון אפומא דחד, משמתינן ליה ל' יום, ואח"כ מתירין לו, ומ"מ היכא שרוצה לשלם פשיטא דמתירין מיד, וה"ה דלא משמתינן ליה⁵⁵⁰. ותרי סהדי בהלוואה דליכא חילול השם, או חד סהדא והודה שהוא חייב וכפר להרויח בהלוואה סתם דאיכא חילול השם, לא משמתינן ליה, אבל מורין לו לכתחלה שלא לעשות, וה"ה חד סהדא בין שני ישראלים דלא חייב שמתא. אבל תרי סהדי בהלוואה סתם, יכולין להעיד לכתחלה, וכן היכא דיחדו הגוי, או שהם מרגישים שהישראל יודע בדבר, ואיכא חשש לבטל חוק ודת קיומים של יהודים.

אוצר החכמה
32349

כד. דין המוכר לגוי בית או שדה אמיצר ישראל, ויש ישראל אחר שרוצה ליתן סך מעות כמו הגוי, משמתינן ליה עד דמקבל עליו כל הזיקות שיבואו מן הגוי, וכן אם לא קבל אחריות ובא היזק לישראל מן הגוי, חייב לשלם, ומשמתינן ליה עד שישלם, וגם היורש חייב לשלם היזק שהגיע כבר בחיי אביו, וכל הדין דלעיל שייך נמי כשמשכיר לגוי. ואם קנה מן הגוי יכול להשכיר לגוי, אבל לא למכור. ודין דגבי שכירות לא שייך דינא דבר מצרא, וכן בגוי לא שייך דינא דבר מצרא.

כד. אמר⁵⁵¹ רב אשי, האי בר ישראל שמכר לגוי בית או שדה אמיצר של ישראל, אע"פ שגבי גוי לא שייך דינא דבר מצרא, מ"מ משמתינן ליה למוכר עד דמקבל ליה כל הזיקא דאתיה מחמתיה. וכן שיקבל עליו הישראל שינהוג הגוי עם המוצר שלו, כדין ישראל בכל מיני הרחקת נזקין⁵⁵².

וכתב בעל העיטור⁵⁵³ בשם הגאון, שאם מת המוכר, הבן מחויב לשלם כל ההזק שעשה הגוי בחיי אביו, אבל ההזק שעשה הגוי במותו, לא קנסו בנו אחריו, וכן כתב הטור⁵⁵⁴ בשם הגאונים.

וכתב ר"ת⁵⁵⁵ דוקא כשיש כאן ישראל אחר שרוצה ליתן כמו הגוי, ולא כמו שכתב ריצב"א⁵⁵⁶ שאפילו אם ישראל בעל המוצר אינו רוצה לקנותה משמתינן ליה, אלא יתפרנס מן הצדקה, וכן הסכימו מקצת גאונים⁵⁵⁷, מ"מ דברי ר"ת עיקר, וכן הסכימו הבתראי. ומ"מ כתב האשר"י בפרק המקבל⁵⁵⁸ וז"ל: ואי חזינן שמתכוין הגוי לקנות במוצר ישראל כדי להשחית נחלת ישראל, כגון בשכונת יהודים, או שיש ערמה בדבר, הכל לפי ראות עיני הדיינים⁵⁵⁹.

וכתב הראב"ד⁵⁶⁰: מדאמר משמתינן ליה עד דמקבל ע"ה כו', שמעינן כל היכא דלא קבל ע"ה, אף על גב דאתי לידיו היוזקא, לא מחייב דגרמא בנזקין פטור, דהא לא בריא היוזקא, דשמא הגוי לא יזיקנו. ונראה דאי לא קבל ונמשך לו הנזק אח"כ, ק"ו דמשמתינן ליה משום קנס עד שישלם⁵⁶¹, והא דאמר עד דמקבל כו', רבותא קאמר לקבל עליו השיעבוד בנכסיו, אפילו קודם שיבא היזק, וכן כתב הרא"ש (ל)שם וז"ל: ומשור"ה מקבל עליו מהשתא, ולא ממתינן לו עד שיבא ההיזק⁵⁶², ואז ינדרהו עד שיפרע לו, משום שהחמירו

המצר שלו דיני ישראל בכל".⁵⁵³ אות מ מכירת קרקעות סה, ד. ⁵⁵⁴ חו"מ סי' קעח. ⁵⁵⁵ תוד"ה עד דמקבל. ⁵⁵⁶ במדרכי בבא מציעא סי' שצג כתב כן בשם ר"י. ⁵⁵⁷ כ"כ הטור שם. ⁵⁵⁸ בבא מציעא סי' כח. ⁵⁵⁹ ונפסק כן בשו"ע שם סמ"א. ⁵⁶⁰ חידושי הראב"ד בסוגיין ד"ה משמתינן. ⁵⁶¹ אמנם מסתימת דברי הרמ"א שם שכתב שאם לא שמתוה ואירע לו אונס מהעכ"ס י"א שאינו חייב לשלם לא משמע כן. ⁵⁶² ואכן הרשב"א המובא בשיטמ"ק בסוגיין תמה למה משמתין אותו כי אתא אונסא נוקמיה בדינא וניחייביה, ובחידושי כ' הרשב"א שזהו הכרחו של הראב"ד שאינו

משמתינן ליה, והא דנקט בגמרא גוי, לרבותא דאפילו בגוי יכולים שנים להעיד. והגרע"א בגי' שם לש"ך סק"ו ציין לדברי הרמ"א בשו"ת סי' נב שכתב סברא להפך דדוקא בדין שיש לגוי עם ישראל מותר להעיד היכי דדנין בדינינו כן, אבל אם ישראל דן עם חבירו אסור להעיד, דמסייע ידי עוברי עבירה, ואף על גב דלית ב"י משום לפני עור מאחר דבלאו ידי' יוכל לעשות האיסור מ"מ אסור מדרבנן. ⁵⁵⁰ הובא בש"ך שם סק"ד. ⁵⁵¹ דף קיד, א. ⁵⁵² וכן הוא ל' השו"ע סי' קעח ס"מ "המוכר לעובד כוכבים או שוכר לו, היו משמתין אותו עד שיקבל עליו לו כל אונס שיבא מהעובד כוכבים, עד שינהוג העובד כוכבים עם בן

חכמים לקונסו, שיכתוב לו שטר שיעבוד על נכסיו, ויחול השיעבוד על נכסיו, ע"כ⁵⁶³. ומה שכתב ר"ן⁵⁶⁴ בהאי פרקא סברת (הרמב"ם) [הראב"ד] בשם הרא"ש, טעות סופר הוא והוא הראב"ד, וכן כתב הר"ן⁵⁶⁵ בפרק המקבל⁵⁶⁶ בשם הראב"ד, וסברת הרא"ש ג"כ הביא לשם, והיא עיקר בעיני, מאחר דמשמתינן ליה משום קנסא לקבל האונס, ק"ו שישלם ההזיק משום קנסא אע"פ שהיא גרמא, כדמפרש טעמא בגמרא, משום דאמר ליה האי בר מיצר ארי היתה מרביע עלי.

ואין חילוק בין שכירות למכר, דאפילו אם השכיר לגוי כו', משמתינן ליה עד דמקבל עליה, כן פסקו התוס' בפרק לא יחפור⁵⁶⁷, וכן הרא"ש⁵⁶⁸. ונראה דאפילו הרמב"ם⁵⁶⁹ שסובר גבי שכירות אין שייך בו דינא דבר מיצרא, אלמא דלא מושה שכירות למכר, מ"מ גבי מוכר לגוי, שהטעם משום דארי קרבע עליה, אין חילוק בין מכירה לשכירות. וכן יראה מסמ"ג⁵⁷⁰ שפסק שכירות אין בו משום דינא דבר מיצרא, ולעיל מיניה הביא דברי ר"ת לפסק הלכה, שכתב: דלא משמתינן אלא כשיש כאן ישראל שרוצה לקנותו באותו דמים, מדאמרינן בפרק לא יחפור⁵⁷¹ מי שיש לו בית בחצר השותפין לא ישכירו לסופר ארמאי, משמע הא ארמאי שאינו סופר מותר, עכ"ל, ואם כן שמע מינה דסבר בהא כר"ת, שלא חילק בין מכר לשכירות גבי זבין לגוי⁵⁷².

ולענין פסק הלכה נראה, דלענין דינא דבר מיצרא כדברי הרמב"ם והסמ"ג, דגבי שכירות אין בו דין מצרנות כלל, ולא כדעת הרא"ש בתשובה⁵⁷³ שכתב אף בשכירות שייך בו דינא דבר מיצרא, דשכירות ליומיה ממכר. כי נ"ל שראייתו אינה ראייה כלל, דלא אמרינן שכירות ליומיה ממכר בפרק הזהב⁵⁷⁴, אלא לענין אונאה, אבל לא לשאר דברים, וכן כתב התוס' (ל)שם⁵⁷⁵. ודברי התוס' הביא הגאון מהרא"י בתרומת הדשן לפסק הלכה סימן ש"ח, וכמו שכתבתי פרק שור שנגח את הפרה סימן ל"ג, דלא אמרינן שכירות ליומיה ממכר, אלא לענין הנאת תשמיש, אבל לא שהגוף קנוי לו. ועוד הלא מצאתי בתשובת הרא"ש במקום אחר⁵⁷⁶ שכתב ממש להיפך, גבי מרי בתי לא מעכב למרי ארעא, ואביאו אי"ה בפרק המקבל⁵⁷⁷, ולכן ראוי לדחות דברי הרא"ש נגד רוב המחברים, שהרי הוא סותר בעצמו⁵⁷⁸. ועוד נראה פשוט, שגם דינא דמצרנא שתקינו משום "ועשית (הטוב והישר) [הישר והטוב]"⁵⁷⁹, לא תיקנו אלא בדבר השייך בו טובה מרובה והפסד מרובה, אבל שכירות שהוא לשעה לא. וכן פסק המרדכי בפרק המקבל⁵⁸⁰, וזה לשונו: כל היכא דזבין מגוי, כיון שהוציא הבית מכח הגוי שאין הבית חלוט לו עוד, אע"פ שחוזר ומשכיר לאותו גוי, או לגוי אחר, (ד)שכירות לא קנייה ולית ביה דינא דבר מיצרא, עכ"ל. ולכאורה מאד מגומגם, כי איך אמר לית ביה דינא דבר מיצרא, פשיטא הלא מכר לגוי אין (בו) שייך [בו] דינא דבר מיצרא, אלא דמשמתינן עד דמקבל עליה היוזקא⁵⁸¹. ונ"ל דהכי פירוש, יכול להשכיר לגוי, ולא משמתינן ליה עד שיקבל עליו היוזקא, מאחר דשכירות אינה קניין, ומה שכתב אח"כ

ולא לסופר. 568. שם סי' יא. ולא כמש"כ המרדכי סי' קנט בשם ריב"א לחלק בין שכירות למכר. 569. פי"ב משכנים ה"ח. 570. עשה פב. 571. שם. 572. וכן נפסק בשו"ע שם ס"מ. 573. כלל א סי' ב. 574. בבא מציעא נו, ב. 575. ד"ה והאי ביומיה. 576. כלל צז. 577. לא זכינו לאורו. 578. וכן נפסק בשו"ע שם סנ"ט, והש"ך שם סקס"א הביא את הכרעת רבינו שבשכירות אין דין דבר מצרא. 579. בבא מציעא דף קח, א. 580. סי' שצד. 581. מדברי רבינו משמע שגם אילו מכר אח"כ לגוי לית ביה דינא דבר מצרא, אולם בב"י סי' קע"ה סנ"ז כתב והובאו דבריו בש"ך שם סקל"ג שכיון שגוף הגוי מסולק משם מצי למימר אריא אברחי ממצרך, משמע שאילו מכרה לגוי אית ביה דינא דבר מצרא.

חייב לשלם אם הוזק, ולכן משמתינן ליה. 563. בבאור הגר"א שם סקצ"ג מבואר שפירש בדעת הרא"ש שחייב מדינא גם אם לא קיבל עליו דמיקרי גירי דיליה, והטעם שמשמתינן אותו מעיקרא הוא כדי שיעבוד נכסיו מהשתא, ובשלטי הגיבורים כ"מ דף סה, א מדפי הרי"ף דקדק מדברי מהר"ם המובא במרדכי בסוגיין סי' קס שלמד מזה שהמעמיד ישראל ערב לגוי חייב לשלם לו כל היוזק שיארע לו, והאריך בזה רבינו בסי' כה, ומבואר שחייב גם היכא שלא שנידו אותו מעיקרא ולא כהראב"ד, וצ"ע שרבינו הסכים שם לדבריו, ואילו כאן מבואר שרק משמתינן אותו שישלם מקנסא ולא שהוא מדינא, וע"ע מחנ"א נזקי ממון סי' יא. 564. צ"ל נמוק"י דף מא, א מדפי הרי"ף. 565. צ"ל נמוק"י. 566. דף סד, ב מדפה"ר. 567. בבא בתרא דף כא, א ד"ה

ולית ביה דינא דבר מיצרא, הוא ענין בפני עצמו, כלומר שכירות אינה קונה, ומשו"ה גבי שאר שכירות לא פסקין דינא דבר מיצרא.

ויראה לי שפסק המדכ"י אינו הולק על דברי דלעיל, שכתבתי אפילו גבי שכירות משמתינן כו', דשאני הכא מאחר שהיה הגוי דר בתחילה, ולא שייך לומר ארי קא רבע עליה, ומשו"ה תולה הטעם בשכירות שאינה קונה, לאפוקי אי היה שכירות קנייה ממש, לא היונן מחלקינן בהכי, כמו שלא מחלקינן גבי זבין לגוי דמשמתינן ליה, אפילו היה קונה מתחילה מגוי ומכרו אח"כ לגוי, דמסתמא לא חילקו חכמים דבריהם, לאפוקי שכירות שלא היתה בכלל תקנה זו, מאן דזבין לגוי כו' שקנסו חכמים כל כך, אלא שממילא אנו מדמין מילתא למילתא, מאחר שתלו דבריהם בטעמא דארי קא רבע עליה, א"כ אין לדמות אלא בענין ששייך האי טעמא.

מסקנא דמילתא, המוכר לגוי בית או שדה במיצר ישראל, ויש ישראל שרוצה לקנותו באותן הדמים, משמתינן ליה עד שיקבל היוזקא, וק"ו אם לא קבל ובא ההיזק דמשמתינן עד שישלם, ואף היוזם משלם כל ההיזק שבא בחיי אביו, וכן במשכיר לגוי, אבל קנה מן הגוי משכיר לגוי, אבל אינו מוכרה. וגבי שכירות לא שייך דינא דבר מיצרא, ובתשובה[ו]ת⁵⁸² הארכתי ואביאה אי"ה בפרק המקבל.

כה. דין אחד שהעמיד את חבירו ערב בעבורו לגוי, ומתוך כך בא הערב להיזק, עליו רמי לסלוקיה, ואפילו הגוי מעליל עליו שלא כדין. מיהו אינו נאמן הערב לומר אפילו בשבועה כך וכך הוצרכתי להוציא ולהתפשר עם הגוי, אלא צריך עדות ברורה, ואפילו אם יש עדים שבכך נתפשר עם הגוי, לא יטול אלא בשבועה, וכן הדין במסור שהנמסר צריך ג"כ לעדות ברורה, ואפילו אשה ועבד וקטן שהגיע לבר דעת נאמן, היכא שהמסור אינו מכחיש, והיכא שהגוי פטרו לערב, וחזר ומעליל עליו אין חייב לסלקו.

כה. פסק⁵⁸³: נשאל למהר"ם על אחד שהעמיד את חבירו ערב בעבורו לגוי, ומתוך כך בא הישראל הערב להיזק, ופסק דעליה רמי לסלוקיה, וז"ל ואפילו אם הגוי מעליל עליו שלא כדין, אחר שמחמתו שהעמיד לו ערב בא אליו הצרה הזאת, וכן דנין בכל מלכותינו. ושמעתי תולין טעם בתקנת הקהילות לומר שעל כך תקנו כו', שאל"כ אין אדם מציל את חבירו ומתערב לו מן הגוי, ואני אומר שהוא דין גמור מדין גמרא דפרק הגזול בתרא, האי בר ישראל דזבין ארעא לגוי אמיצרא דישאל חבירו, משמתינן ליה עד דמקבל עליה כל אונסא דאיתליד מחמתיה, משום דאמר ליה ארי רבעית לי אמיצרא, ה"נ כיון שהעמידו ערב נגד הגוי, ארי ארבע ליה עליה, ועליה רמי לסלוקי. ואין לחלק בין הכא להתם, דלא נתרצה שכנגדו שהרביץ לו הארי אמיצרא, להיכא שנתרצה לו מרצונו, דאטו משום דמצוה עשה ונתכוין להציל, מנרע גרע, דנהי דנתרצה לו להרביץ עליו הארי, לא נתרצה הערב לסלק הארי משלו, כיון שיש לכשנגדו ממון שיוכל לסלקו, סוף דבר על שמעון מוטל לסלק הגוי מראובן.

מיהו⁵⁸⁴ נראה לי שאינו נאמן לומר כך וכך הוצרכתי ליתן לגוי להתפשר עמו, ואפילו בשבועה לא יכול, דלא גרע זה ממסור דקיי"ל דלא ישבע נמסר ויטול, דמסקי בתיק"ו אם עשו תקנת נגול במסור⁵⁸⁵, וספק דממונא להקל, וצריך הנמסר לברר כמה הפסיד מחמת מסירתו. ואם ראובן נתפשר עם הגוי וסילקו, ולא העמיד עליו עדים, איהו הוא דאפסיד אנפשיה, שהיה לו להתפשר בפני עדים ולומר בפניהם, בשביל הערבות של שמעון נותן לו ממון זה. ומיהו אפילו יש עדים לראובן שבכך נתפשר עם הגוי בפניהם, והעמיד עליו עדים עבור העלילה שהעליל עליו מחמת שמעון, נראה לי שלא יטול ראובן בלא שבועה, אלא על פי עדות ברורה או על פי עד אחד ברור, כמו נסכא דרבי אבא, כדמוכח פרק שבועת העדות⁵⁸⁶, דכשנגדו נוטל בלא שבועה שהוחזק כפרן, וכן כל כיוצא בזה, אבל בנדון זה, כגון שהעדים אינם יכולים לידע בירור הדבר על מה נותן

582. סי' מג. 583. מרדכי סי' קס. 584. מרדכי שם וסי' קסא. 585. בבא קמא דף סב, א. 586. שבועות דף לב, ב.

ודאי, אצל גול ספק אם הוא צדק, אין כאן איסור גול, דכך הלכה נאמרה הממע"ה, ומי שתפס יכול להחזיק, ואין כאן ספק איסור כלל, כי לא אסרה תורה גול צה"ה, ועל תנאי זה נאמר לאו דלא תגזול דוקא צדאי, אצל אם יש צדו והוא ספק, מותר, כמו דלא אסרה תורה ממזר ספק ומעשר ספק וכדומה הרבה, ולכן אפילו ללא ידי שמים אין כאן חשש⁶⁵.

וכן י"ל גבי שטר שטר דלא אסרה התורה כשישנו צדו והוא

יש צדו ממון ספק גול, ואם חזירו אין לצו נוקפו לקבלו, לו ראו להיות לצו נוקפו, מצלי להחזיק תחת ידו ספק גול, ודבר זה לא שמענו שיהיה ראי' ללא ידי שמים מצלי לטעון קים לי, ואם אחד טוען צרי והמוחזק שמה קושיא שלו במקומו, דהוא ליה ספק איסור גול, ולשכנגדו לא שייך ספק איסור גול, דהוא טוען צרי לי שהוא שלי⁶⁴. אצל צאמת הקושיא מעיקרה ליתא, כי כך היו המנהג והללו של לא תגזול, היינו גול

משפט יהונתן

שום דעבדינן מעשה בידים ודו"ק. עוד כ' לחלק דשאני גבי איסור גול דאיתא בחזרה משא"כ באיסורי, יעו"ש. אכן חילוק זה דחה בברכי יוסף חו"מ (סי' כ"ה אות י"ג), יעו"ש.

64. כן הקשה ג"כ בשו"ת חתם סופר יור"ד (סימן רמ"א) וז"ל, וכן בכל ברי ושמא, מ"ט אין מוציאין מבעל השמא מספק איסורא, ולא ידך אין ספק, שאומר ברי לי שהוא מותר, יעו"ש. וכן הק' בשער המשפט (סי' ס"ו סק"ד), והוסיף בדבריו דיאמן התובע בברי ידיה, מטעם ע"א נאמן באיסורין, ואפילו בדבר שנוגע לעצמו אדם נאמן, וכדילפינן מוספרה לה, אמנם יל"ע בדבריו דאכתי לא מצינו ע"א נאמן באיסורים להפסיד את השני, אלא כשהוא בידו וכו', עי' היטב בסוגיא קידושין סה: ודו"ק. ובספר שערי יושר (ש"ה פ"א) הקשה כן וז"ל, וגם בעיקר דבריו יש לתמוה דמה בכך, דעכ"פ כל אחד יחוש לעצמו, והי' ראוי דגם ב"ד לא יניחו כן עד שיתרצו שני הבע"ד, עכ"ל. ומבואר דהקשה כן משום איסור גול, גם מצד האדם המוחזק עצמו דיש לו איסור גול, וגם מצד ב"ד דמצווים ע"כ לאפרושי מאיסורא, ויש להם לכוף על כך כמו בשאר איסורי תורה. והנה בהך דינא דב"ד מוציאין ממון, מידי מי שמחזיק ממון שאינו שלו, הוי משום תרי דיני, חדא מדין אפרושי מאיסורא, וכשאר איסורי התורה, וכן נקט בקה"ס (כלל א' ס"ו), אכן בשע"י שם מבואר עוד, שמלבד דין הכפיה משום לאפרושי מאיסורא, נאמר דין מיוחד שבי"ד מצווים להציל העשוק מיד עושקו, ותרי דינים חלוקים זמ"ז הם, שדין הכפיה משום לאפרושי מאיסורא, הוא משום הצלת הגזול מאיסור, אכן לטעם השני יסוד הכפיה אינו כדי שהגזול לא יעבור איסורים, אלא משום זכותו של התובע, שיזכה בממונו. והנה היכא שמחזיק ברשותו ממון המוטל בספק, הרי מצד הדין המיוחד שנאמר דבי"ד מצווים להציל העשוק מיד עושקו, א"א להוציא ממנו בידים, דמכיון שאין אנו יודעים אם המוחזק הוא עושק, דדילמא הממון הוא שלו, ובכך שנוציא ממנו, אנו עושקים אותו בידים, והיאך יתכן לעושקו מספק, משום חשש דילמא השני יהי' עושק, ובדאי אמרין בזה שב ואל תעשה, אכן תירצו של המהר"י באסן בא ליישב הקושי' כלפי ב"ד שמצווים לאפרושי מאיסורא, מצד האיסור שיש על הגזול, וע"ז תירץ דאין שום דין לב"ד להזדקק לדבר משום האיסור, כיון דגם לשני איכא ספק איסור גול, אכן מה שהק' רבינו מברי ושמא קשי' ביותר כלפי ב"ד, כיון דהא בברי ושמא ליכא להברי דין לאפרושי מאיסורא וכמש"נ, וא"כ הרי צריכים ב"ד להוציא מיד השמא לאפרושי מאיסורא וליתן להברי, דלדידיה אין לנו דין להפרישו, וביותר קשה דאף היכא דליכא ברי ושמא, מ"מ קשה דעכ"פ יוצאו ב"ד התפץ מיד שניהם ויהא מונח, כדי לאפרושי מאיסורא, וכן עדיין צ"ע מאיסור גול דאיכא עליו גופא. וע"ע במילואים כאן מש"כ לבאר בזה בארוכה.

65. בשערי יושר (ש"ה פ"א) תמה ע"ד רבינו וז"ל, ודבריו הק' אינם מסתברים בעיני, דהרי כל היכא שמצינו בש"ס איזה חידוש להקל בספיקות, גילו חז"ל ע"ז מקור מן התורה, דממזר דרשו מיתורא ממזר ודאי ולא ספק, קהל ודאי ולא קהל ספק, ובמעשר עשירי ודאי ולא עשירי ספק, ובספק טומאה ברה"ר הלכתא גמירי לה, וכן בספק ערלה ברה"ל, ובגול ספק לא נזכר בגמ' לרמוז לנו שהוא איזה חידוש הלכה למשה מסיני או איזה גילוי מה"ת, ולהיפוך אמרו בגמ' ריש פרק הפרה דעל ענין זה דק"ל המוציא מחבירו עליו הראיה אי"צ קרא דסברא הוא, דכאיב לי' כאיבא אזיל לבי אסיא, ואם ה"י בענין זה של ספק גול איזה חידוש הלכה, הוי לי' להש"ס לומר דע"ז מגלה הקרא דמי בעל דברים יגש אליהם, אלא נלע"ד ברור דאין

מסופק אם חייב, ואין כאן חשש איסור כלל, דמאי שנה כוזב שכר שכיר ומאי שנה גזל כנודע דהיא היא⁶⁶, ולכן אין לדברי הש"ך בזה שורש כלל ולא פנים נהלכה. ועל כולם קשה הא צמחנה טמירתא (צ"מ מ:) דהוי ספיקא דממון לכו"ע, ומ"מ כחז

הרא"ש (שם סי' לג) דלי תפס מו"לאין, וכן הטור צסי' רמ"ב (ס"ד, ע"ש. ומה יענה הש"ך בזה, ולכן דברים אלו נטלים ומבוטלים, ומה שחשז הש"ך שזוה נמכוון הסמ"ע צסי' שס"ב, לא היה צמחו הדרישה בדפוס, כי מבוחר זו שמתחילה כך עלה צמחשנה לפניו דעת הטור כראש"ד לחלק בין ממון לקנס, ולנסוף הדבר דלי

לחלק. וצאמת כבר כתבתי כי הש"ך לא האמין שילא קונטרס מהסמ"ע, אצל כעת נזכר צפרישה וזה סותר לכל מש"כ הש"ך, וא"א להלוס זו כוונת הש"ך, ויפה עשה הסמ"ע כי כאשר כתבתי אין מקום לכל דברי הש"ך. ומעתה חוצה עלינו ליישב דברי הטור

משפט

הזהב פר' משפטים שג"כ כי דלא נדחה דרשה זו, וגם בירושלמי בסנהדרין (פ"ג ה"ח) מיייתי ב' הדרשות מהך קרא, וכן בספרי פר' דברים (פי' ט"ז) דרשו עה"פ ושפטתם צדק, צדיק בצדקו תובע ומביא ראיות, ע"ש. ופירשו המפרשים שם דהספרי לומד מקרא זה הדין דהמוציא מחבירו עליו הראיה, ע"ש. אמנם בפשוטו בש"ס דילן לא משמע דאיכא ילפותא אחריתי להך דינא, אכן עדיין י"ל בזה, לפמ"ש"כ בפנ"י בב"ק שם, ובגיטין מח: והובא בהערה לעיל, דסוגי' דהתם אזלא למ"ד דהולכין בממון אחר הרוב, וברי ושמא ברי עדיף, וזה שפיר ילפי' מסברא דכלא ברי ורוב נגד המוחזק, אין להוציא מידו בלא ראיה, ואי"צ קרא לזה, משא"כ לדין דקי"ל דהממע"ה אפי' בברי ושמא, ואפי' יש רוב נגד המוחזק אין הולכין בממון אחר הרוב, הרי זה לא יתכן ללמוד מסברא, ולדידי' שפיר איצטריך קרא להכי, וילפי' דין מוחזק והממע"ה מקרא דמי בעל דברים, וכן הביא ר' רשי' בגיטין שם שכתב דין הממע"ה דאורייתא היא מקרא דמי בעל דברים, אף דבגמ' מבואר דלמסקנא ילפי' מסברא, ולהנ"ל א"ש דהגמ' קאי אליבא דרב דס"ל דהולכין בממון אחה"ר, יעו"ש. [וע"ע בכתבי קהילות יעקב שעל הקה"ס - נדפ' בערוגת הבושם], וע"ע בסנהדרין ל"ה א' שכ' רשי' ד"ה ואידך דילפי' לדינא דאין נזקקין אלא לתובע תחילה מקרא דאשרו חמוץ, וכתי' רבינו יונה שם תמה ע"ז דבב"ק ילפי' לה מקרא דמי בעל דברים, וכ' ח"ל, ואפשר דרבא מוקי לה לההוא קרא להממע"ה ואע"ג דפרץ רב אשי דסברא הוא דכאיב ליה כאיבא אזיל לבי אסיא, לרבא לית ליה האי סברא וכו' ע"ש. ועיי"ש בערל"ג. ולפי"ז א"ש ג"כ ד' רבינו דבאמת מכח דין זה ילפי' תורת דין מוחזק וחכותו, שאינו חייב לחשוש ולהוציאו מידו מחמת ספק איסור גזל, או להשיטות שהבאנו גמי ילפי' מהא דיש היתר מיוחד לספק גזל. [ויש להוסיף עוד דבאמת למ"ד ברי ושמא ברי עדיף, והולכין בממון אחר הרוב, דיליף דין הממע"ה מסברא כמש"כ הפנ"י, נתרץ כתי' המהר"י באסן דלהכי לא חיישינן בספק ממון לאיסור גזל דמאי אולמיה מהתובע דאף לו יש ספק איסור, ולכן באמת היכא דאיכא רוב או ברי, לא אזילי' בתר המוחזק, וכל קושייתו של רבינו על תי' זה הי' לדין דקי"ל דאין הולכין אחה"ר, ובכו"ש לאו ברי עדיף, דל"ש התי' הנ"ל, ולזה תי' דהרי ע"כ להך מ"ד ילפי' לה מקרא, ונאמר בזה דספק גזל מותר כמש"נ, ודוק]. והנה עפ"י ביאור זה ראיתי ליישב דבר נחמד, דיעו" בריב"ש (סי' רע"ג) שכ' דאף דשינוי החזון לבריייתו לא קני, מ"מ בספק גזל קני, וכ"כ בחי' הרשב"א בשלהי ב"ק כשם הראב"ד וכ"כ במ"מ פ"ו ה"ג. והנה הריב"ש שם הקשה ע"ז מהא דא' בסוכה ל. גבי הגהו אוונכרי דמבואר שם דאינו קונה בשינוי החזון, ואף דהתם לא הוי רק ספק גזל, יעו"ש.

והרא"ש, ויחזוד מה שהקשה מהך (צ"מ נא:) דפועל דאינו משלם צאכל מגפן אחר. ולא על הרא"ש לצד הקושיא, כי אם על הריטב"א נמי, דצמחשנה דתקפו כהן (צ"מ ו.) האריך צדיני תפיסה, והעלה כחוס' והרא"ש דאפילו צממון תקיפה לא מהני,

וגבי עשה צגפן זה ואכל צגפן אחר הציא צאסיפת זקנים (שם נא:) צממו דלי אכל לא מפקינן מיניה, ואם כן קושיא הש"ך צמקומה⁶⁷.

ולכן נראה כי דעת הש"ך צמיוור זה (סי' ז, סה, ע, פה) ככל מקום כי ספק איציעא דלא איפסוטא, או ספק מחלוקת הפוסקים, התופס הוי כחופס לאחר שנולד הספק, דהספק נולד

כאשר נסתפקו חכמי ישראל צנרון שדנו עליו ומאז נולד הספק, וכל התפיסה הוי לאחר שנולד הספק, וזה דעת הש"ך⁶⁸. אצל לצדי לא ידמה כלל בזה, כי בהך דכור צשלשים סאה צכלע (צ"צ קה.) דנסתפקו חנאים ואמוראים אי תפוס לשון ראשון או אחרון,

יהונתן

וראיתי מתרצים דהנה רב הונא קאמר לה התם, ור"ה לשיטתו דס"ל דמנה לי בידך והלה אומר איני יודע חייב דכו"ש ברי עדיף, א"כ לדירה ספק גזל אסור וכמשנ"ת, ול"מ כי שינוי החזון, וע"כ לא כתבו הראשונים דספק גזל קונה גם בשינוי החזון אלא למ"ד דספק גזל מותר מה"ת, ודוק.

והנה עוד נראה לבאר לפי"ד רבינו דבאמת טעמא דשמואל דאין הולכין בממון אחה"ר הוא משום דרוב הוי ספק ולא ודאי וכמש"כ בשטמ"ק בשם הרא"ש ב"מ ר' ב', ולכן אין להוציא מהמוחזק אף ברוב, כיון דאכתי ספק הוא ולא אסרה תורה את הספק, ומעתה י"ל דבוה גופא נחלקו רב ושמואל אי רוב הוי ודאי או ספק, ובאמת יעו" מש"כ רבינו בכרתי ופלתי סי' ס"ג סק"א דרב ושמואל שנחלקו בכתובות ט"ו ב' וביומא פ"ד ב' אי הולכין בפיקוח נפש אחה"ר או לא, תליא בזה אי רוב הוי ודאי או ספק, ולרב דאין מחללין עליו את השבת היינו משום דס"ל דרוב הוי ודאי ומעתה אין כאן ספק פיקוח נפש כלל, ולכן אין מחללין עליו, אבל לשמואל דמחללין עליו את השבת היינו משום דרוב הוי ספק, א"כ הוי ספק פיקוח ומחללין שבת אף על ספק פיקוח, ע"ש. ומעתה י"ל דרב ושמואל לשיטתייהו אזלי בפלוגתא אי הולכין בממון אחה"ר, דתליא ג"כ בזה אי רוב הוי ודאי או ספק וכמש"נ. וע"ע במילואים משנ"ת עוד בזה.

66. בפתחי דין (דיני תפיסה אות י') כתב ליישב ד' הש"ך, ולפמ"ש"כ שם והו"ד בהערה לעיל, דכל תי' של רבינו דספק גזל לא אסרה תורה, קאי רק לשיטת הראשונים דספיקא דאורייתא מה"ת לקולא, ורק מדרבנן לחומרא, ולכן בספק ממון לא החמירו, דמה שהוא חומרא לזה הוא קולא לשני, אבל באמת להשיטות דסד"א מה"ת לחומרא הרי אף ספק גזל, ספיקו לחומרא, ומעתה א"ש ד' הש"ך, דאיהו אזיל לשיטתו ביור"ד (סי' ק"י סק"ב) דסד"א מה"ת לחומרא, וא"כ ה"ה באיסור גזל אף ספיקו אסור, וע"כ צריך לתרץ כתי' המהר"י באסן דלכן ל"א ספק גזל אסור משום דגם השני יעבור על ספק גזל, וא"כ שפיר כתב הש"ך דכיון דבכבוש שכר שכיר איכא ה' לאוין וא"כ ספק שכר שכיר אסור ומחוייב ליתן, דהא אם לא יתן יעבור על החמשה לאוין, ואם ישלם לא יעבור התובע על לאוין הללו, ודוק, יעו"ש. וע"ע בקונטרס הספיקות (כלל ד' סי"ג) מש"כ בזה. ובערוגת הבושם שם.

67. ע"י מש"כ ביישוב הקושי' בקה"ס שם.

68. יעו" בשי"ך שם שכתב לחלק בין ספק דתיקו ובעיא דלא איפשיטא לבין ספק מחלוקת הפוסקים, דבספק דתיקו ובעיא דלא איפשיטא כיון שאי אפשר להתברר לעולם, שאין שום אדם יכול לפשוט הספק, שכבר עלה בתיקו מזמן חתימת הש"ס, א"כ מיד בשעת חתימת הש"ס נולד הספק וכל תפיסה מיקרי

